

1980/81:104

Torsdagen den 26 mars

Kl. 12.00

1 § Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Redogörelse

1980/81:15 till utbildningsutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1980/81:2047 till utbildningsutskottet

1980/81:2048 till kulturutskottet

1980/81:2049 till utbildningsutskottet

1980/81:2050 till jordbruksutskottet

1980/81:2051 till konstitutionsutskottet

1980/81:2052 till utbildningsutskottet

1980/81:2053 till trafikutskottet

1980/81:2054–2056 till finansutskottet

1980/81:2057 till jordbruksutskottet

1980/81:2058 till finansutskottet

1980/81:2059 till civilutskottet

1980/81:2060 till socialutskottet

1980/81:2061 och 2062 till skatteutskottet

1980/81:2063–2067 till utbildningsutskottet

1980/81:2068–2079 till näringsutskottet

1980/81:2080 till trafikutskottet

1980/81:2081–2085 till civilutskottet

1980/81:2086 till näringsutskottet

1980/81:2087 och 2088 till civilutskottet

1980/81:2089 och 2090 till trafikutskottet

1980/81:2091 och 2092 till socialförsäkringsutskottet

1980/81:2093 till konstitutionsutskottet

1980/81:2094 till arbetsmarknadsutskottet

1980/81:2095–2098 till trafikutskottet

Torsdagen den
26 mars 1981

Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

4 § Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1980/81:18 om statsbudgeten för budgetåret 1981/82 i vad avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde (prop. 1980/81:100).

Anf. 1 TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 2 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Den borgerliga regeringens brist på ekonomisk politik leder till allt större underskott i statens budget. Dessa underskott hotar betydande delar av vårt trygghets- och välfärdssystem, inte minst grundvalarna för den jordbrukspolitik som bedrivits sedan lång tid. Bristen på ekonomisk politik leder till att riksbanken tvingar fram en kreditmarknadspolitik med järnhårda kreditrestriktioner och skyhöga räntor. Trots detta upplever vi den snabbaste inflationen i modern tid. Effekterna av detta drabbar konsumenterna med snabbt stigande livsmedelspriser och nyetablerade jordbrukare med övermäktiga kostnadsstegringar. Det övervägande antalet jordbrukare har dock etablerat sina företag under tider då kapital- och fastighetskostnader var betydligt lägre än dagens. Dessa grupper tillförs i nuläget betydande kapitalvinster och drabbas i förhållande till andra grupper mindre av den ekonomiska krisen. Vi får orsak att diskutera dessa frågor senare under vårsessionen.

De budgetalternativ vi socialdemokrater presenterat skulle, om de vunnit riksdagens bifall, sannolikt ha inneburit ett budgetunderskott som varit kanske ett fyrtiotal miljarder lägre än dagens. En sådan bättre balans skulle ha medfört betydande fördelar för både konsumenter och jordbrukare.

Vårt budgetalternativ för jordbruksdepartementets huvudtitel kommande budgetår, som vi diskuterar i dag, innebär, såsom det utsagts i vår partimotion 1980/81:1860, att vi prutar ned budgetunderskottet med 210 milj. kr. Delar av dessa förslag behandlas i jordbruksutskottets betänkande 18. Våra förslag har i huvudsak avvisats av den borgerliga majoriteten i utskottet. Vi har därför vidareutvecklat dem i ett antal reservationer. Jag skall här närmare kommentera reservationerna 1-4.

I reservation 1 kräver vi att kostnaderna för jordbrukets kursverksamhet skall betalas av jordbrukarna kollektivt. Detta skall ske via införselavgiftsmedel som tillerkänns jordbruket. Det är viktigt med en effektiv kursverksamhet som ett inslag i en aktiv jordbrukspolitik, men kostnaderna bör täckas av näringen.

I reservation 2 krävs att domänverket först skall få möjlighet att pröva om man vill inköpa större skogsmarksområden förvärvade med den statliga markförvärvskrediten. Domänverket är ett statligt medel för att främja en rationell skogsmarksarrondering. Särskilt i nuvarande läge, där det råder

brist på råvara till vår skogsindustri därför att de enskilda skogsägarna inte anser sig ha anledning att avverka, framträder betydelsen av domänverkets verksamhet särskilt starkt. Vårt krav gäller de större skogsmarksförvärven, som det naturligtvis är helt orationellt att stycka upp om de väl ansluter sig till domänverkets tidigare markinnehav.

Skördeskadefonden uppgår f. n. till ca 400 milj. kr. Under hela 1970-talet har utbetalningarna från fonden inte uppgått till samma belopp som de årliga avsättningarna. Först i år har det skett en ändring. Det finns alltså betydande resurser i den här fonden. Med hänsyn till det ansträngda budgetläget anser vi därför att det för kommande budgetår inte finns anledning att anvisa ytterligare medel. Eftersom staten inte skall avsätta några medel, enligt vårt förslag, skall självfallet den andra parten, jordbruket, inte heller avsätta några pengar i fonden under kommande budgetår. Genom vårt förslag skulle staten spara 20 milj. kr. och jordbruket drygt 10 milj. kr. Jag kommer att yrka bifall till reservation 3, som behandlar detta problem.

I reservation 4 föreslår vi att kostnaderna för administrationen av skördeskadeskyddet skall minskas med 3 milj. kr. I huvudsak skall dessa pengar, enligt regeringens förslag, användas för inhämtande av statistik. Vi anser att man under drygt 20 år har samlat på sig mycken god statistik på detta område. Det finns alltså ett tillfredsställande underlag för den verksamhet som skördeskadefonden skall bedriva. Skördeskadeutredningen har kommit fram till att man avsevärt kan minska statistikinhämtandet. Vårt förslag ligger i linje med detta.

Herr talman! Mot denna bakgrund ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1-4.

Låt mig till sist bara få konstatera att ett enigt utskott med undantag av moderater och folkpartister står bakom ett förslag om bidrag till skogsskolan i Gammelkroppa med 150 000 kr. Efter att ha deltagit i jordbruksutskottets resa till skolan förra året är jag övertygad om att samhället sällan får så mycket tillbaka som man får av detta anslag. De berörda landstingen, skogsbruket och skogsindustrins satsningar, entusiasmen hos skolans ledning och elever bör vara en bra garanti för detta. Moderater och folkpartister får själva förbanna Gösta Bohmans grimmor som hindrar dem från att delta i detta förnuftiga beslut.

Herr talman! I detta liksom i andra avsnitt som inte är berörda i våra socialdemokratiska reservationer ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 3 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag avser att i denna debatt begränsa mig till ett kort anförande om i första hand reservation 5, som stöds av folkpartister och moderater i jordbruksutskottet. Utskottets majoritet, som således utgörs av centerpartister och socialdemokrater, har föreslagit en uppräknig av anslaget till lantbruksuniversitetets förvaltningskostnader med 150 000 kr., avsedda som stöd för Gammelkroppa skogsskola i Värmland.

Det råder enighet från alla partier om värdet av den utbildning som bedrivs

Torsdagen den
26 mars 1981

---

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

vid skolan. Skolan är belägen i ett genuint skogsbruksområde och är dessutom mycket gammal. Den grundades för hela 120 år sedan. Det är således en traditionsrik utbildningsplats, som i enlighet med vad som nu görs gällande skall stå eller falla med ett anslag om 150 000 kr. Utskottets folkpartister och moderater anser inte att så är fallet.

Skogsteknisk utbildning bedrivs på tre ställen i landet – förutom i Gammelkroppa i Värnamo och i Bispgården. Det är således en utbildning som bedrivs på så pass få ställen att verksamheten vid Gammelkroppa också ur den synpunkten kan sägas vara väl motiverad.

Anledningen till att en anslagsfråga av så förhållandevis liten omfattning har gett upphov till olika meningar i utskottet bör kanske något närmare förklaras. Efter ett riksdagsbeslut för ett år sedan pågår just nu i regeringskansliet skrivning av direktiv för en utredning som skall klarlägga behovet av den typ av eftergymnasial utbildning som här åsyftas, nämligen skogsteknisk utbildning. Man kan därför vänta sig ett resultat tidigast om ett par år.

Det är enligt alla partiers mening icke önskvärt att Gammelkroppa av ekonomiska skäl skulle tvingas till en nedläggning innan denna utredning har avgett sitt betänkande. Även enligt reservanternas mening skulle det vara olyckligt, men vi är likväl av den uppfattningen att anslagsbeloppets storlek inte på ett avgörande sätt tryggar skolans framtid. Vi anser det från principiella utgångspunkter riktigt att de nuvarande huvudmännen under utredningstiden har ansvaret för skolans fortbestånd.

Det är att märka att skolan, som drivs i stiftelseform, har ett stort antal ekonomiska tillskyndare. Således utgörs de allmänna institutionerna av inga mindre än landstingen i Värmlands och Örebro län, skogsvårdsstyrelserna såväl i Värmlands som i Örebro län, Örebro läns hushållningssällskap, arbetsmarknadsstyrelsen och arbetarskyddsfonden. Härutöver finns en lång rad större och mindre skogsföretag liksom någon kommun – inte mindre än 13 stycken tillsammans.

Från den utgångspunkten, herr talman, anser inte vi reservanter att skolans fortbestånd under de två tre år det kan gälla kommer att hotas om detta anslag inte beviljas. Som jag antydde tidigare anser vi oss ha en principiellt riktig inställning, då vi vill invänta en utrednings resultat när det gäller huruvida Gammelkroppa i framtiden skall bedriva skogsteknisk utbildning och då vi dessutom tar hänsyn till de riktlinjer som f. n. gäller om strikt ekonomisk återhållsamhet i nuvarande budgetläge.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 5 och i övrigt bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 4 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I nu förevarande betänkande från jordbruksutskottet, nr 18, behandlas två motioner från vänsterpartiet kommunisterna: nr 1015, som berör skördeskadestyrelsen, och nr 1095, som berör miljövärdens område. I båda motionerna gäller det anslagens storlek.

I motion 1015 tar vi upp frågan om anslag till skördeskadefonden. Den

uppgår nu till 405 milj. kr. och ger en årlig ränteavkastning på 50 milj. kr. År 1976 tillsatte chefen för jordbruksdepartementet en utredning om skörde-skadeskyddet. I direktiven sades då att det var angeläget att jordbrukarna själva så långt som möjligt fick ta ansvaret för administrationen, finansieringen och den närmare utformningen av det framtida skyddet mot skördeskadorna. Utredningen är numera klar och remissbehandlad, och enligt utskottet bereds den f. n. inom jordbruksdepartementet. Med hänsyn till fondens storlek och möjligheten att återkomma till riksdagen, om särskilt stora skador skulle inträffa, yrkar vi, i likhet med vad som skett i den socialdemokratiska motionen 1860, att det av regeringen och utskottet föreslagna anslaget på 20 milj. kr. inte skall beviljas av riksdagen. Då detta vårt yrkande tillgodoses genom riksdagens bifall till reservation 3, kommer vi att vid den stundande voteringen stödja reservationen.

Vår motion 1094 tar upp miljöpolitiken i stort. I det utskottsbetänkande som vi nu behandlar besvaras yrkandena 6 a t. o. m. 6 f, som samtliga avser anslag under punkt H. Miljövård. Sammantaget innebär yrkandena en anslagshöjning utöver den av regeringen och utskottet föreslagna med 10 273 000 kr. Jag skall i korthet beröra ett yrkande i taget.

Under punkt 32 i utskottsbetänkandet behandlas anslaget till statens naturvårdsverk. Vi har funnit verkets anslagsframställan så vägande att vi med hänvisning till denna framställan förordar anslag i enlighet därmed. Här yrkar vi sålunda att anslag skall utgå med ett i förhållande till regeringens förslag med 2 468 000 kr. förhöjt belopp.

Vid punkt 34 i utskottsbetänkandet, Miljövårdsinformation, har vi också ett yrkande. Vi anser att anslaget skall höjas med 100 000 kr. utöver regeringens och utskottets förslag och att riksdagen samtidigt uttalar att Svenska naturskyddsföreningen bör få sitt anslag höjt till 815 000 kr. Miljöinformation bedömer vi vara viktig och anser att det är väsentligt att Svenska naturskyddsföreningen kan få ett medelstillskott som inte blir mindre reallt sett.

Vid punkt 37 i jordbruksutskottets betänkande, Miljövårdsforskning, föreslår vi den största höjningen i vad gäller miljöanslaget. Här yrkar vi på en höjning av det av regeringen och utskottet föreslagna anslaget med 5 400 000 kr. Under den här punkten har vår motion också fått sällskap av två socialdemokratiska motioner, där det framställs samma yrkande. Enligt motionerna motsvarar nivån vad naturvårdsverket har äskat. Verket har, enligt vår åsikt, också med vägande skäl motiverat sitt äskande. Verket vill genomföra projekt på tre områden, där ny kunskap skall tas fram. Det gäller olje- och kemikalieutsläpp vid sjötransporter, dricksvattenkvalitet och hälsa samt testsystem för kemiska substanser i vattenmiljön. Alla projekten är angelägna. Om inte verket får anslag i enlighet med sina äskanden, vilka överensstämmer med våra motionskrav, riskerar man åtminstone två av dessa tre angelägna projekt.

Vid punkt 39, Undersökningar av hälso- och miljöfarliga varor, yrkar vi på en uppräknig av det anslag som regeringen och utskottet föreslagit med 255 000 kr., vilket skulle överensstämma med vad naturvårdsverket för sin

---

Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

del begärt. Också här finns det två socialdemokratiska motioner, där samma krav förs fram. Vi menar att behovet av undersökningar på detta område är mycket stort och att anslag enligt naturvårdsverkets yrkande därför bör medges. Undersökningarna på området är viktiga för att tillvarata säkerhetsintressena för arbetarna inom den kemiska industrin. De är också viktiga med tanke på tillvaratagandet av konsumentintressena.

Vid punkt 40 i utskottsbetänkandet. Särskilda undersökningar inom miljöområdet, yrkar vi på en höjning utöver vad regeringen och utskottet föreslagit med 650 000 kr. till 10 350 000 kr., vilket också överensstämmer med vad statens naturvårdsverk har äskat. De största posterna under denna rubrik är miljövård i samhällsplaneringen, tekniskt miljöskydd och naturvård med naturinventering. Den höjning vi föreslår leder till att pågående verksamhet med hård prioritering kan uppehållas på nuvarande nivå. Det menar vi att den måste få göra.

Även, vid punkt 41 i jordbruksutskottets betänkande. Program för övervakning av miljö kvalitet, påyrkar vi slutligen samma anslag som statens naturvårdsverk begärt. Vi anser att programmet för övervakning av miljö kvalitet har stor betydelse för våra möjligheter att belysa hur föroreningarna påverkar vår miljö och hur de transporteras i luft, mark och vatten. I ett läge när vår miljö sakta men säkert undergår förändringar i negativ riktning är denna övervakning och kontroll ytterst angelägen, varför vi anser det nödvändigt att anslag beviljas enligt verkets yrkande.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motionerna 1980/81:1015 och 1094, yrkandena 6 a–6 f, vilket samtidigt betyder yrkande om bifall till reservationerna nr 3, 6 och 7 vid jordbruksutskottets betänkande nr 18.

Anf. 5 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Miljön är vår gemensamma egendom. Vi måste solidariskt verka för rent vatten, oförstörd luft, mindre förorenade utsläpp, mindre buller och bättre avfallshantering och för skydd av de ovanligt fina naturvärden som vi har i vårt land.

I en nationell miljövårdspolitik behövs det en lagstiftning där förbud och begränsningar kan fastläggas utan alltför lång tidsutdräkt, främst med hänsynstagande till risker för människor och djur, men också, tycker jag, i en riktig avvägning mellan detta och önskemål från dem som planerar produktion och distribution inom olika näringar i landet.

Det krävs biologiska och kemiska kunskaper för att tränga in i de ofta mycket komplicerade orsakssammanhangen inom miljöområdet. Det krävs en ständigt pågående forskning om störningar i naturens eget liv och om faror i den mänskliga tillvaron som kan orsakas av nya kemiska produkter. Också felaktig hantering och användning av olika tekniker och produkter kan medföra risker för oss.

I Dagens Nyheter för i dag beskrivs bl. a. hur en plastprodukt, en s. k. mjukgörare, som används dagligdags av människor över hela landet i olika förpackningsmaterial och inom sjukvården i engångsmaterial, har mycket starkt cancerframkallande egenskaper.

Vi skulle inte kunna uppmärksamma sådana faror utan forskning. De sjukdomssymptom som är en följd av användning av sådana farliga ämnen kommer ofta flera decennier efteråt, och då har redan många personer drabbats. Vi behöver också forskning för att rätt kunna avväga storleken av riskerna, för att finna mindre farliga ersättningsprodukter och även för att lära oss kanske ofarlig hantering av dessa ämnen, som ändå ibland är nödvändiga för oss.

Det är forskningens uppgift att bidra med vetenskapligt grundat faktaunderlag för initiativ och beslut i miljövårdsfrågor.

Just forskning i samhällets regi är nödvändig för att vi skall få helt oberoende och objektiva fakta som underlag för politikernas beslut.

Statens naturvårdsverk har begärt 45.7 milj. kr. för miljövårdsforskning under budgetåret 1981/82. Det är en ökning från föregående budget med 7.7 milj. kr. Av detta går hela 5.7 milj. kr. till pris- och löneomräkning. 2 milj. kr. avser start av några mycket viktiga nya forskningsprojekt, nämligen

1. ett projekt om miljöeffekter av olje- och kemikalieutsläpp vid sjötransporter;
2. ett projekt om dricksvattenkvalitet och hälsa;
3. ett testsystem för kemiska substanser i vattenmiljön.

Det är tre oerhört viktiga områden som dessa projekt omfattar, och det krävs mod för att bromsa forskningen på dessa områden.

Vi har i Sverige drabbats av flera katastrofer som följd av oljeutsläpp från båtar. Nu har naturvårdsverket utformat ett program för forskning om de långsiktiga miljöeffekterna av upprepade utsläpp av olja och olika kemikalier.

När det gäller sambandet mellan dricksvattnets kvalitet och vår hälsa är det viktigt att få större klarhet i hur hälsan på sikt påverkas när vi dricker grundvatten av sämre kvalitet, t. ex. med otillåtet hög halt av nitrat eller med tungmetallföreningar som har försurningseffekt.

Det finns här i landet faktiskt geografiska koncentrationer av vissa mag- och tarmsjukdomar som kan ha samband med vårt intag av föda, och där kan olika kvaliteter på dricksvattnet ingå som en mycket viktig faktor. På den konferens om mat och cancer som socialstyrelsen nyligen avhöll med internationellt deltagande redogjorde man från flera håll för sina farhågor kring nitrats, nitrits och nitrosaminers inverkan på hälsan. Därför tycker jag att vi inte bör bromsa vidare undersökningar på detta område. Vatten är ju en stor del av vår dagliga föda.

Regeringens prutningar i naturvårdsverkets anslag gäller kanske inte några stora belopp, men eftersom de uppgår till mer än summan av kostnaderna för dessa nya forskningsprojekt är det ändå risk för att forskningsinsatserna blir mycket hårt nedbantade eller helt läggs åt sidan. Vi tycker att det vore allvarligt med hänsyn till omsorgen om befolkningens hälsa. Förra året prutades 1.1 milj. kr. och i år nära 6 milj. kr. Man kan nästan undra om det är en början till avrustning av miljövärden. Vi socialdemokrater föreslår i en reservation att naturvårdsverkets anslag uppräknas med 5.4 milj. kr. Jag yrkar därför bifall till reservation nr. 6.

Torsdagen den
26 mars 1981

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

När det gäller anslaget till produktkontrollnämnden och dess byrås verksamhet påpekar naturvårdsverket att undersökningsbehovet på detta angelägna område är mycket, mycket stort. Med de resurser som verket har begärt i sina petita täcks bara kostnadsfördyrningar för angelägen projektverksamhet. De olika verken har ålagts besparingar redan innan riksdagen har fått tillfälle att ta ställning till anslaget. Nu ökar jordbruksministern på anslaget med 300 000 kr. i stället för med begärda 555 000 kr. Det måste alltså bli en rejäl bantning i verkets möjligheter till ny verksamhet.

Vi finner det viktigt att produktkontrollnämndens resurser medger ett fullt utnyttjande av hela dess kapacitet, eftersom detta är ett alldeles för viktigt miljövårdsområde för att man skall tillåta prutningar. Det gäller ju bl. a. att skaffa underlag för att man skall kunna begränsa halterna av bly, kadmium och olika farliga bekämpningsmedel, som ständigt tillförs vår miljö och som på sikt kan inverka menligt på människors hälsa. Vi socialdemokrater vill, vår vana trogna, alltså inte dämpa takten i produktkontrollens utbyggnad, utan vi vill ge naturvårdsverket vad verket har behov av. Därför yrkar jag, herr talman, också bifall till reservation nr 7.

Anf. 6 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Låt mig vid behandlingen av detta betänkande något kommentera vad som sagts av reservanterna. Jag börjar med Åke Wictorssons inledningsanförande, där han slog fast olika orsaker som lett till våra mycket höga livsmedelspriser. Även om vi kommer att diskutera detta mera ingående så småningom vill jag inte låta Åke Wictorssons påstående här stå helt oemotsagt. Jag tycker att det har gått litet för mycket av slentrian i uttrycken för vad vår mat kostar.

Låt mig utan att göra några som helst värdeomdömen huruvida maten är dyr eller billig säga att den mat som näringsfysiologerna rekommenderar och som fyller en vuxen persons dagsbehov kostar tolv minuters arbete i svensk industri, om man utgår från medellönen för en industriarbetare, nämligen 30 kr. Då har förädling, distribution och handel fått sitt, 20 % av beloppet går till själva råvaran, och då återstår alltså betydligt mindre än de tolv minuterna, dvs. 2.4 minuter.

Om vi övergår till att resonera om vad som är bondens andel, något som alltså berörs i detta betänkande och som nu är föremål för så intensiva förhandlingar, så är det 20 % av råvarukostnaden. Hur märkligt det än låter så är det tyvärr sant – eller dess bättre, vilket man vill – att man då är nere i under en minuts industriarbete om dagen för att man skall få sin basmat betald. Detta är ett faktum som inte går att bestrida.

Om någon då säger att i så fall är det litet väl enkel mat – litet torftig och litet tråkig – svarar jag, utan att avge något värdeomdöme om detta, att man kan ta den livsmedelstriangel som Kooperativa förbundet anvisar och som innehåller både grönsaker, kött, fläsk och litet mer exklusiva varor. Denna triangel innehåller mer än 1 000 kalorier för mycket per dag för att vara rekommendabel. Enligt Kooperativa förbundet kostar det 18 kr. Om man alltså vill tillåta sig denna litet lyxigare levnadsvana, så kostar det 36 minuter

om dagen. Nedräknat till råvaruledet kostar det 7,2 minuter, och nedräknat till böndernas arbetslön, som alltid debatteras och får stora rubriker och som aldrig räknas i minuter utan i miljoner och miljarder, har du kvar 20 % av kostnaden i råvaruledet. 1 minut och 25 sekunder kostar det i industriarbete för den exklusiva kost som KF anvisar.

Det enda värdeomdöme jag vill göra på denna punkt är att vi skall vara väldigt glada och stolta över att vi har det i särklass i världen mest effektiva jordbruket. Vi har också den högsta kvalitet man kan finna vid en internationell bedömning, eftersom vi har – och det är vi stolta över – den mest exklusiva och ambitiösa livsmedelslagstiftningen i världen.

Slutsatsen av detta resonemang blir naturligtvis att här är inte så mycket mer att pressa. Tvärtom är det så att om fler människor i vårt land hade arbetat som jordbrukarbefolkningen arbetar, så hade vi inte haft några ekonomiska problem i vårt land.

Den låga kostnaden för konsumenten är i mycket hög grad beroende av – som man kan läsa i detta betänkande och som det står i ingressen till propositionen – den ganska kraftiga subventioneringen av konsumentens kostnader för livsmedel. Jag vill i detta sammanhang gratulera jordbruksministern till att han kunnat stå emot kraven på prutningar. Dessa har från olika håll varit mycket starka; man har velat pruta på livsmedelssubventionerna. Jag hoppas att han även i fortsättningen skall kunna klara att livsmedelssubventionerna inte ytterligare bantas.

Sedan fortsätter Åke Wictorsson med ett resonemang där han i likhet med övriga reseranter utgår ifrån att man skulle kunna ge de olika verken precis vad de begär. Vi vet alla att det inte är möjligt för dem som har regeringsansvaret att förverkliga detta. Om man alltid handlade efter den principen är jag inte säker på att Åke Wictorssons stolta devis om ekonomiska villkor och ekonomiska resurser i längden skulle vara hållbar. Det är väl rätt bekant för alla att prutningar och en granskning måste göras. Jag håller med om att det i vissa fall – tyvärr – inte är bra.

Beträffande reservationerna skulle jag bara vilja säga att det egentligen inte finns mycket att bråka om. Det kan man uttrycka sin glädje över, för det betyder trots allt att det när det gäller de tunga bitarna på det hela taget råder stor enighet i fråga om jordbrukets behov, resurser och möjligheter.

I reservation 1, som rör kursverksamheten, sägs att denna verksamhet borde betalas av jordbruket självt, eftersom rådgivningen innebär en ökad effektivitet för jordbruket, som alltså tjänar på detta. Men det resonemanget är inte hållbart. I förhandlingarna har man nämligen under alla år tagit ut den s. k. rationaliseringsvinsten i förskott. Jordbruket har således avlövats på den vinst som kan uppstå genom rationalisering. Nu verkar det – förhoppningsvis är det också så – enligt de bud som är kända och som är föremål för förhandlingar som om man inte skulle driva rationaliseringskravet hårdare. Det är ju bra, för jag tror inte att man kan komma så mycket längre i det avseendet.

Rationaliseringen fortsätter och tekniken utvecklas. Ja, för all del, men jag tror ändå att det blir en ganska marginell åtgärd om man syftar till att få ned

Torsdagen den
26 mars 1981

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

antalet yrkesverksamma i förhållande till produktionskapaciteten. Jag tror att rådgivning och kursverksamhet i framtiden i allt högre grad kommer att inriktas på att eliminera skadeverkningarna av en rationalisering som har varit litet för hård. Det märker vi nu, och det har vi diskuterat i andra sammanhang. Ibland kritiseras tekniken när det gäller djurfabrikerna. Man är tveksam om hur Djurhälsan klarar detta etc. Det kan hända att rådgivningen i fortsättningen mera måste gå ut på att förhindra skadeverkningar. Resonemanget om rationaliseringsvinsten är alltså felaktigt. Därmed är också reservationen felaktig.

När det gäller reservation 2 om markförvärv säger reservanterna att det är bra att lantbruksnämnden får en kreditgaranti vid uppköp av mark för rationaliseringsändamål. I första hand bör domänverket anvisas möjligheter att överta sådan mark. Men jag och utskottets majoritet har inte den grundsynen när det gäller markägandet. Jag vill peka på en direkt felaktighet i denna reservation: Om reservanterna menar att staten skall kunna köpa marken är det inte kreditgarantier som behövs, utan då är det nya friska pengar som måste till. Reservanterna kan väl ändå inte mena att domänverket tjuvhåller på pengar som man har råd att köpa mark för – man redovisar ju sin vinst. Om man i sak skall kunna hävda att förslaget i reservationen bör genomföras, var då god och anvisa pengar för inköp av mark!

Beträffande reservationerna 3 och 4, som gäller permanent skörde-skadskydd, hänvisar jag till utskottets skrivning. Vi avvaktar – som vi tror – helt nya riktlinjer. Nya riktlinjer för skörde-skadskyddet är nämligen under beredning i departementet. Skulle det vara så – som reservanterna säger – att onödigt mycket pengar anslås, vill jag ändå framhålla att de pengarna inte är bortkastade. De är inte förbrukade. Om anslagen verkligen är för stora finns ju pengarna kvar. Utskottets majoritet har alltså ansett att man måste avvakta de nya riktlinjerna innan man går in för kraftiga prutningar.

Vad gäller reservation 5 om Gammelkroppa skogsskola kan jag helt instämma i det som Åke Wictorsson sade i sitt anförande. Utskottsmajoriteten ställer sig bakom det blygsamma anslaget på 150 000 kr. Inom parentes kan jag säga att vi tyckte att den första statsmakten skulle ha rätt att bevilja 150 000 kr. till ett angeläget ändamål.

Beträffande reservationerna 6 och 7 kan jag instämma i Grethe Lundblads allmänna tal om värdet av en ambitiös miljöpolitik. Jag instämmer i de omdömen hon fällde om hur viktigt och värdefullt det är att se till att vi fortsättningsvis håller vår fana lika högt som hittills när det gäller att slå vakt om vår miljö. Departementet har ju också satsat på ökningar på alla de här punkterna. Men jag tycker det är orättvist när Grethe Lundblad säger att man här inte bör bromsa forskningen. Det är nämligen felaktigt att säga att man bromsar forskningen, när man ökar anslagen med ett par tre miljoner i något fall, några hundratusen kronor i något fall och 0,7 milj. kr. i något fall. Jag vågar påstå att det är mer än vad som svarar mot den allmänna kostnadsökningen. Man får vara tillfreds med att det med hänsyn till den rådande budgetsituationen, som alla väl känner till, varit möjligt att få till stånd så pass stora ökningar av de här anslagen. Jag tycker inte heller att det

är riktigt att säga att man prutade så och så mycket i fjol och att man prutar i år igen. Av ekonomiska skäl går det dess värre inte alltid, som jag redan inledningsvis antydde, att ge de olika verken exakt vad de äskat i sina petita, även om kraven är aldrig så angelägna. Det där är ju ett mönster som vi väl känner igen, oavsett vem som råkar ha regeringsansvaret.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 7 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan av naturliga skäl inte ta upp en detaljdiskussion om de intrikata beräkningar som Einar Larsson ägnade sig åt när det gällde frågan om i vilken utsträckning det gick åt industriarbetstid för att köpa olika livsmedel. Jag vill bara ställa en konkret fråga till Einar Larsson: Var finns den matsedel som innebär att en industriarbetare klarar sitt inköp av basmat för en dag genom en minuts arbetstid? Det betyder att han skulle få den här basmaten för 50 öre. Jag skulle gärna vilja se den matsedeln – ja, det skulle väl inte bara jag utan ett stort antal industriarbetare. Vi får f. ö. anledning att ta upp den här diskussionen senare, och jag skall inte fördjupa mig i den.

Jag vill bara peka på en sak som Einar Larsson sorgfälligt gick förbi, nämligen jordbrukets beroende av att vi har en fast ekonomisk politik i samhället, en ekonomisk politik som också garanterar en trygg tillvaro för konsumenterna. Vi kan skriva fina formuleringar när det gäller att ange målsättningar för jordbrukspolitiken, men det spelar inte någon roll om konsumenterna inte har möjlighet att köpa de produkter som levereras från jordbruket. Och den faktiska utvecklingen är ju sådan i dag att det är där som skon klämmer. Det är konsumenternas sjunkande köpkraft som skapar tilltagande svårigheter för svenskt jordbruk. Så långt tycker jag ändå att det kan finnas skäl att kommentera situationen också i den här debatten.

Jag uppfattade inte i vilket sammanhang resonemanget om hur mycket pengar verkscheferna skulle ha gällde mig, eftersom man i de reservationer som jag yrkar bifall till vill ha mindre anslag än vad den borgerliga utskottsmajoriteten tillstyrkt.

När det gäller frågan om vem som skall betala kostnaden för rationaliseringsverksamheten är det faktiskt så att det argument som Einar Larsson använde, nämligen att man tar ut en viss procent i rationaliseringsvinst i samband med jordbrukspriserförhandlingarna, nu har fallit bort. Man har nämligen inte fixerat ett sådant krav i siffror i den uppgörelse som har förkastats av båda parter. Det sker i själva verket inga ytterligare förhandlingar. Uppgörelsen är klar. Därmed faller det argumentet, och det innebär att man, såvitt jag förstår, skulle kunna acceptera Einar Larssons argumentering för att låta kostnaderna för rådgivningsverksamheten bäras av jordbruket som kollektiv.

När det sedan gäller reservation 2 om markförvärv har vi faktiskt inte sagt att markområdena i huvudsak skall anvisas domänverket, utan vi har föreslagit att domänverket skall få en förstahandsrätt att yttra sig om huruvida verket är intresserat av ifrågavarande förvärv.

Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Torsdagen den
26 mars 1981

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Anf. 8 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag sade redan i mitt första anförande att det här är fråga om små prutningar, men viktiga. Just när det gäller miljövärdhetsforskning räknar naturvårdsverket faktiskt med att bara löne- och kostnadsuppräknningen uppgår till över 5 milj. kr. Verket behöver alltså därutöver pengar för tre nya projekt, nämligen 2 milj. kr. Nu får naturvårdsverket bara 2,3 miljoner totalt på denna punkt. Det innebär i klartext att de nya forskningsprojekten är i allvarlig fara. Naturvårdsverket säger självt att möjligheterna till ytterligare omprioriteringar är mycket begränsade, och den föreslagna ökningen med 2 miljoner är angelägen för att alla de nya projekten skall kunna startas.

Jag tycker att det här är små belopp i den stora miljardrullningen, men om vi prutar på dem tror jag att det kan bli dyrt för vår miljö och också för vår hälsa på sikt. Därför tycker jag att miljöforskningen borde vara ett "heligt" område, där vi skulle slippa göra prutningar.

När det gäller produktkontrollnämnden är jordbruksministern synnerligen kortfattad. Han förklarar inte alls hur han anser att man skall klara de viktiga undersökningarna beträffande bly och kadmium, och han framför inga önskemål alls om att vi skall försöka göra plats för viktiga undersökningar. Därför måste jag också tolka majoritetens förslag så att majoriteten helst inte vill i detalj gå in på vad som kommer att hända om inte dessa viktiga institutioner får sina bidrag.

Vi socialdemokrater har anvisat täckning för alla de ytterligare höjningar i förhållande till regeringens förslag som vi förordar. Vi står alltså för uppfattningen att just dessa två områden är så viktiga att inga prutningar är möjliga.

Anf. 9 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skall försöka att kortfattat svara på några frågor.

Till att börja med vill jag gärna säga till Åke Wictorsson att jag är helt ense med honom om att konsumenternas köpkraft naturligtvis är mycket avgörande för jordbrukets situation. Det råder inga delade meningar om det. Därför är det också helt klart att jag hyser starka förhoppningar om att ekonomin i vårt land snarast möjligt kan återställas, så att konsumenterna får denna köpkraft. Jag har betonat att det är mycket angeläget att vi till dess kan behålla livsmedelssubventionerna åtminstone på den nivå som man efter hårda förhandlingar kommit fram till.

Vad sedan gäller Åke Wictorssons fråga beträffande matsedeln vill jag framhålla att det är felaktigt att tolka den så som han gjorde. När man går ut och säger att maten är dyr, då krävs det, tycker jag, att man gör de analyser som jag tillät mig göra. Den matsedel som efterlyses har vi på ett mycket förtroendefullt och sympatiskt sätt fått redovisad hos KF. Att äta enligt den kostar 36 minuter, har jag sagt, och av det går 1 minut och 25 sekunder till jordbrukaren som dennes arbetslön. Det låter fantastiskt, men det är faktiskt sant. Det kostar alltså 18 kr. att äta enligt denna matsedel, och då har man fått i sig hela livsmedelstriangeln, som innehåller 1 000 kalorier mer än hälsoexperterna rekommenderar.

Beträffande rådgivningen är det riktigt att man inte nu längre tänker pressa jordbrukarna med krav på ökad rationaliseringsvinst. Men då kan det tänkas – det har jag redan redovisat i mitt första inlägg – att rådgivningen egentligen kommer att gå i den andra riktningen. Det kan bli fråga om att eliminera de hårda skadeeffekter i olika sammanhang som delvis är en följd av den för hårda rationaliseringen. Då uppstår inte längre några rationaliseringsvinster.

Beträffande miljövärdetsforskningen och miljövärdetsinformation vill jag påminna om att man ändå har ökat totalanslaget med 2,3 miljoner på en punkt. Anslaget till miljövärdetsforskning är uppe i 40,3 miljoner, och det är ändå bara en liten del av det statliga engagemanget i forskningsprojektet. Sedan kan jag hålla med om att man skulle önska att man kunde ge ännu mer, men man är där bunden av faktiska ekonomiska förhållanden.

Anf. 10 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Herr talman! Jag noterar naturligtvis med tillfredsställelse att Einar Larsson hos den borgerliga regeringen skall kämpa för att vi skall få behålla de livsmedelssubventioner som blir kvar efter de prutningar som nu har genomförts. Jag tror att det är viktigt att man slår vakt om livsmedelssubventionerna och hälsar naturligtvis med tillfredsställelse att Einar Larsson har de ambitionerna.

För resonemanget om basmaten vill jag fortfarande sätta ett förhållandevis stort frågetecken. Det beräknas kosta 5–6 kr. att anskaffa baslivsmedlen på den mattriangel som KF har presenterat och som Einar Larsson tydligen bygger sitt resonemang på. Einar Larsson säger att det tar 1 minut och 25 sekunder för bonden att producera detta. Det skulle alltså innebära att bonden för den basmaten får 75–80 öre. Jag tror fortfarande att det ligger något slags räknepel bakom detta, speciellt om man tar hänsyn till vad dagsbehovet av mjölk kostar i en sådan här diskussion i förhållande till de leverantörspriser lantbrukarna får.

Jag vill också ta upp något som jag tycker är litet ohederligt i det här resonemanget. Man bortser här nämligen helt från förädlingsindustrin, precis som om den vore en främmande organism som inte har med svenskt jordbruk att göra. Förädlingsindustrin ägs till betydande delar av jordbrukarna. Den är dessutom företräd i de jordbruksprisförhandlingar som bedrivs. Jag tycker därför att det är att vilseleda läsarna när man i stort uppslagna annonser glömmer bort detta förhållande.

Jag tror att vi har anledning att, som Livsmedelsarbetareförbundet gjort efter sin kongress, ta upp ett resonemang om hur en total livsmedelspolitik i framtiden skall se ut. Då kan vi inte undgå att diskutera också det här, men det är en diskussion som vi får återkomma till.

Anf. 11 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Det gläder mig att Einar Larsson också känner det tungt att man måste pruta på miljövärdetsanslagen. Till det skulle man kunna säga att regeringen ju försatt sig i denna hårda prutningssituation på grund av att man

Torsdagen den
26 mars 1981

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

med mycket lättare hand tagit bort inkomster från staten genom indexregle-
rade skatter och på grund av att man – tydligen utan något särskilt dåligt
samvete – stimulerar människor till att göra avdrag på skatten för att öka sitt
kapital. För man en sådan ekonomisk politik leder det till en prutningssi-
tuation. Då kan det t. o. m. – låt vara att det är med mindre belopp – gå ut
över något för oss alla så viktigt som vår miljö och vår framtida hälsa.

Anf. 12 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Låt mig mycket kort men mycket bestämt tillbakavisa det
felaktiga resonemang som, till min förvåning, även Åke Wictorsson för. Han
säger att annonserna inte ger en riktig redovisning av jordbrukarnas
inkomster, eftersom en del av pengarna går till förädlingsföretagen, som är
andelsföretag där jordbrukarna är delägare. Jo, visst är det så, men
redovisningen är lika korrekt för det.

Förädlingsföretagen har ett mycket stort antal människor anställda som
verkligen inte är överbetalda. Eller anser Åke Wictorsson det? Förädlings-
företagen går inte med någon lysande vinst. Tvärtom ser vi i dag i
årsberättelserna på löpande band hur de flesta av jordbruket ägda
förädlingsföretag går med förlust. I sådana fall där det går jämnt ihop eller
blir någon utdelning till andelsägarna är detta med i kalkylen. Det är redan
inräknat i det man betraktar som jordbrukarens arbetslön, och det var den vi
diskuterade.

Sedan går det inte för Åke Wictorsson att så vårdslöst tillbakavisa
resonemang om hur många minuter den svenske industriarbetaren har att
arbeta för att tillgodose dagens matbehov, rejält tilltaget med 1 000 kalorier i
överkant. Hur mycket har han att arbeta för det totalt, och hur stor del av
tiden åtgår för att betala jordbrukarens arbetslön? Jag har redovisat detta
korrekt och hänvisar till protokollet. Det går inte att vifta bort så enkelt som
Åke Wictorsson gör.

Till Grethe Lundblad vill jag säga än en gång: Det är inte tal om någon
prutning. Det är tal om en kraftig anslagsuppräknning från föregående år, och
det tycker jag inte är så dåligt med hänsyn till budgetsituationen.

Talmannen anmälde att Grethe Lundblad och Åke Wictorsson anhållit att
till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 13 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkade nr 18 behandlas under
punkt 45 bl. a. motion nr 231. I denna motion är vi fem centerpartister som
tar upp de nya bestämmelserna om självrisk för viltskador som beslöts av
förra årets riksmöte. Enligt de nya reglerna skall självrisken beräknas genom
att det genomsnittliga värdet av havre- och kornskörden multipliceras med
lantbruksföretagets totalareal. Självrisknivån utgör 2 % av den framräknade
summan.

Vi konstaterar i motionen att dessa nya regler visat sig leda till orimligt
höga självriskbelopp. Vi tar upp tre konkreta exempel. En lantbrukare i

Örebro län med 60 hektar åker fick 1980 sin självrisk höjd från 200 kr. till 2 745 kr. En arrendator i Östergötlands län fick självrisken höjd från 200 kr. till 2 500 kr., också han med 60 hektar åker. En bonde i Småland med 20 hektar åker, varav 15 i vall, fick en självrisk på 840 kr.

Vi konstaterar vidare i motionen att det är fel att beräkna självrisken på lantbruksföretagets hela areal, alltså inkl. vall och träda. Eftersom det är ytterst sällsynt att ersättning utgår för skador på vall och naturligtvis hundraprocentigt säkert att den inte utgår på träda, får systemet mycket orättvisa konsekvenser. Ett animalieföretag som använder arealen för grovfoderförsörjning får i förhållande till den besädda arealen, där ersättning kan utgå, en orimlig självrisknivå. Konkret exempel från ett sådant företag visar på en självrisknivå på 8 %, jämfört med 2 % vid enbart spannmålsodling. Det hör till bilden att de företag som drabbas är belägna i sådana områden där animalieproduktion är en förutsättning för sysselsättning och utkomstmöjligheter.

Dessutom konstaterar vi i motionen att arrendatorerna drabbas särskilt hårt av de nya bestämmelserna. Många av dem arrenderar av domänverket eller skogsbolag, har mycket vilt på och kring gården, har marker som bäst passar för havre, har ingen jakträtt och mycket små möjligheter att få in viltskadorna på sin plussida när arrendena görs upp.

För att i någon mån råda bot på felaktigheterna i det nya ersättningssystemet föreslår vi motionärer att vall och träda i fortsättningen utgår vid beräkning av självrisken för viltskador. Det skulle vara vettigare och rättvisare och, mycket grovt beräknat, minska självrisken för de värst utsatta med ungefär en tredjedel.

Utskottet har i sin skrivning nöjt sig med att hänvisa till den utvärdering av ersättningsreglernas tillämpning som jordbruksministern sagt skall göras. Det är synd att utskottet inte bättre tagit tag i den här frågan, dels därför att motionen anvisar ett relativt enkelt sätt att rätta till åtminstone en del av missförhållandena, dels därför att det råder stor oro ute i bygderna kring resultatet av de nya beräkningsgrunderna för självrisk vid viltskador. Denna oro har manifesterat sig i flera motioner till LRF:s länsförbundsstämmor och aktivitet från LRF på riksnivå. Flera förslag har därvid kommit fram för att rätta till de missförhållanden som visat sig vidlåda det nya systemet. Vi har i motion 231 anvisat en väg. En annan kan vara att sänka procenttalet till 1 % av skördevärdet. En tredje väg kan vara att beräkna självrisken enbart på de skadekänsliga grödorna. Här finns många möjligheter att angripa problemet och många indikationer på att problemet måste åtgärdas.

Att yrka bifall till en motion mot ett enigt utskott anser jag meningslöst. Jag kan bara hoppas att den utvärdering som nu pågår och som utskottet hänvisar till kommer att leda till förslag till förändringar av ersättningsreglerna för viltskador, så att inte de enskilda lantbrukarna i fortsättningen drabbas av så stora självrisker som under hösten 1980. Jag hoppas också verkligen att dessa förslag kommer så snabbt att nya, för lantbruket bättre regler kan tillämpas fr. o. m. skördesäsongen 1981.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än utskottets.

Torsdagen den
26 mars 1981

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

Anf. 14 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Det finns visst fog för den oro som Anna Wohlin-Andersson ger uttryck för. Däremot kan man nog påstå att hennes kritik är litet väl snabbt framförd, eftersom de nya viltskadebestämmelser som skall gälla faktiskt aldrig har tillämpats än.

Jag har ingenting att erinra mot räkneexemplen. Det kan däremot sägas att den gamla, generellt gällande självriskgränsen om 200 kr. kanske var i lägsta laget. Att man nu har knutit självrisken till lantbruksföretagets storlek samtidigt som man har tagit bort den övre gränsen, 60 hektar odlad mark, för att viltskadeersättning över huvud taget skall utgå har alltså utan tvivel visst fog.

Jag vill gärna säga att jordbruksministern i samband med den kritik som har framförts mot de nya reglerna har varit föredömligt snabb och precis. Han har nämligen sagt att visar det sig att de här reglerna får så negativa konsekvenser som kritikerna har antytt, kommer han att ta initiativ till att de skall ses över. Att gå längre och med större beredvillighet behandla kritiska synpunkter än vad jordbruksministern gjort i det här fallet kan man inte gärna tänka sig.

Som sagt har dessa regler inte tillämpats någon gång än. Just nu, i dessa månader, fördelar viltskadenämnderna ute i länen de pengar som finns efter ansökningarna, och det kanske vore skäl att vänta tills det är gjort. Det är klart om en månad eller två, och då vet vi precis vilket utfallet har blivit och kan föra en mera meningsfull diskussion än nu.

Anf. 15 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Mycket kort: Jag håller med om att den gamla självrisken på 200 kr. var för låg, och det tror jag att LRF och alla andra inblandade parter var överens om.

Hösten 1980 har emellertid visat att de nya bestämmelserna slår väldigt illa för många, framför allt för arrendatorerna.

Då tycker jag att vi inte bör vara sämre, när vi märker att ett beslut som vi har fattat – även om det var så sent som vid föregående års riksmöte – slår snett, än att vi skyndsamt ser över det, så att nya regler kan träda i kraft till skördesäsongen 1981. Det är det viktigaste, och jag hoppas fortfarande att det skall gå.

Anf. 16 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag vill erinra om att kritiken har förts fram så snabbt och så hårt bl. a. i tidningen Land, att vissa jordbrukare med viltskador faktiskt inte har bedömt det som möjligt eller lönt att söka ersättning detta år. Jag känner till några sådana fall.

Detta förhållande tycker jag är olyckligt. Det är ett dåligt sätt att testa en ny bedömningsgrund, om man kritiserar den så hårt att många avstår från att söka ersättning.

Detta är dock, herr talman, så långt också ett instämmande i den försiktiga kritik som Anna Wohlin-Andersson framför. Jag har ingen annan mening.

men det var onödigt att dundra så hårt att man skrämde bort sådana som troligen kunde ha fått ersättning.

Anf. 17 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! I Sverige används varje år ungefär 4 miljoner kilo växtgifter i jord- och skogsbruket. Det är ett halvt kilo per person och år. Samtidigt som den lantbrukskemiska industrin framhärdar i att ensidigt understryka de ekonomiska fördelarna av en ständigt stigande användning av växtgifter och handelsgödsel, ökar medvetenheten bland politiker och allmänhet om dess miljömässiga nackdelar.

Skador som framkallas av kemiska ämnen yppar sig inte sällan först efter lång tid, då det kan vara för sent att ingripa.

Faktorer som knapphet i fråga om energi, livsmedlens tillförlitlighet och omtanken om miljön har bidragit till ett ökat intresse för alternativa odlingsmetoder. Kännetecknande för t. ex. biologisk odling – i vilket ämne inom parentes sagt en stor internationell konferens just avhållits i Malmö – är att man undviker eller till stor del utesluter användning av syntetiskt framställda gödselmedel, bekämpningsmedel, tillväxtreglerande ämnen och fodermedelstillsatser. Så långt möjligt använder sig biologiska odlingssystem av växtföljder, växtavfall, stallgödsel, baljväxter, grüngödsel, utifrån kommande avfall, mekanisk bearbetning och olika typer av biologisk bekämpning för att upprätthålla åkermarkens produktionsförmåga och matjordsskiktet, för att tillföra växtnäring och för att kontrollera förekomsten av insekter, ogräs och andra växtskadegörare.

Trots att de som dristat sig att pröva alternativa odlingsformer i sin jordbruksverksamhet ofta hårt motarbetats av den konventionella klokskapen på området har flera intressanta system utvecklats för markvård, växtodling, återanvändning av organiskt material, energibesparing och växtskydd.

Ett bra exempel finns i Hörbytrakten i mellersta Skåne. Där pågår sedan flera år försök med kemikaliefri odling. Odlingarna bedrivs av praktiskt sinnade lantbrukare och under medverkan av på området sakkunniga.

De för projektet ansvariga hävdar att spannmålsskördarna ger i stort sett samma ekonomiska resultat som den konventionella odlingen och att potatisodlingen till och med är lönsammare. På den största gården bärgades en potatisskörd i fjol där visserligen bruttot låg under vad som kan uppnås med intensiv kemikalianvändning men där man genom mindre utgifter för konstgödsel och bekämpningsmedel och mindre bortsortering samt bättre kvalitet uppnådde ett bättre nettoresultat.

I motion 1980/81:320 har jag tillsammans med några andra socialdemokrater föreslagit att Familjejordbrukarnas riksförbund inom befintlig anslagsram skall beviljas medel för inrättande av ett odlingsråd med uppgift att genom råd och anvisningar söka anpassa odlingstekniken inom jordbruket till de krav dagens samhälle ställer på ökad miljöanpassning, minskad användning av hjälpenergi och förbättrat utnyttjande av lantbrukets egna resurser. Organisationen, som saknar bindningar till den lantbrukskemiska

Torsdagen den
26 mars 1981

---

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

industrin, bedriver sin verksamhet helt utan ekonomiska bidrag från staten eller jordbrukets föreningsrörelse.

Vi föreslår i motionen också att riksdagen skall uttala sig om behovet av ökad satsning på alternativa odlingsformer. Jordbruksutskottet, som i stora stycken delar motionens syn på behovet av ökad satsning på alternativa odlingsformer och forskning kring dessa, har inte ansett sig kunna tillstyrka våra direkta förslag. Mot ett enigt utskott lär även gudarna kämpa förgäves, och jag tänker därför icke yrka bifall till motionen.

Vad man däremot måste fråga sig är om ledande företrädare för jordbruksutskottets majoritet verkligen menar vad de skrivit under i betänkandet. Där sägs nämligen bl. a. att det pågående forsknings- och utvecklingsarbetet på området förtjänar statligt stöd, och det är helt i linje med vad vi har föreslagit. När samma företrädare lämnar riksdagshuset och äntrar centerpartistiska talarstolar finns det dock inte mycket kvar av den åtminstone försiktigt positiva synen på miljövänligare odlingsformer. Då efterlyses logiken i framförda krav på ett jordbruk som på ett bättre sätt än det nuvarande står i harmoni med naturen. Då får vi veta att växterna behöver både näring och medicin i form av konstgödsel och miljögifter. Den ekonomiska katastrofen målas upp som en oundviklig konsekvens av alla förändringar i dagens konventionella odlingsystem.

Enligt en undersökning på lantbruksuniversitetet skulle en övergång till ett helt kemikaliefritt – något som vi aldrig förordat – jordbruk kosta 1 1/2–2 miljarder om året. Om den summan slås ut på hela befolkningen, blir det omkring 200 kr. om året per person och ungefär det dubbla räknat per förvärsarbetande. Är det detta som kallas ekonomisk katastrof?

Anf. 18 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har här redovisat synpunkter på sin och några andra centerpartisters motion om viltskador och självrisker för vissa viltskador. Jag kan understryka den redovisning hon har lämnat här om hur det fungerar på det området. Det kan naturligtvis anses felaktigt att i underlaget också räkna in vall och träda, som ju inte får motsvarande skador. Det är, som också Anna Wohlin-Andersson sade, i vårt lands skogs- och mellanbygder som denna typ av jordbruk bedrivs. Det finns inte så många andra möjligheter att bedriva jordbruk där, och det är också där som älgarna finns.

Utskottet har egentligen inte haft någon annan uppfattning än motionärerna om de problem som finns. Jordbruksministern har här i kammaren talat om att han har uppmärksammat dessa problem och att han, om det visar sig möjligt, också skall vidta åtgärder. Naturvårdsverket har fått regeringens uppdrag att ta reda på hur det ligger till och även att redovisa detta under nästkommande månad. Därefter kommer regeringen att utvärdera denna redovisning och lägga fram förslag för beslut.

Vi har från utskottet inte funnit anledning att i det läget tala om hur vi tycker att man bör lösa dessa problem, utan vi har med tillförsikt lämnat den delen till jordbruksministern och jordbruksdepartementet och tror att frågan

kommer att lösas på ett tillfredsställande sätt.

Jag vill till Bengt Silfverstrand, som i sitt sista inlägg pläderar för bidrag till Familjejordbrukarnas riksförbund för rådgivning om alternativa odlingsformer, säga att jag delar hans uppfattning att det är angeläget att minska både kemikalieanvändningen och annan giftanvändning i jordbruket. I det avseendet har inte heller utskottet haft någon annan uppfattning. Det är ett enigt utskott som står bakom skrivningen på den punkten.

Nu görs det betydande insatser på detta område. Man bedriver forskningsprojekt och även mera praktiska projekt för att försöka hitta system för att klara den alternativa odlingen. Vi tycker också från utskottets sida att det är riktigt att den rådgivning som skall ske bör komma den väg vi normalt får rådgivning nämligen genom lantbruksnämnderna. Utredningen om kemikalie- och konstgödselanvändningen i jordbruket håller på och jobbar med detta. Denna utredning skall också redovisa de alternativa metodernas möjligheter.

Bengt Silfverstrand säger att centerpartisterna när de lämnar denna sal inte har samma uppfattning som i kammaren utan då talar om den katastrof som ett borttagande av de kemiska ämnena skulle leda till. Men det är inte på det sättet. Vi är i allra högsta grad intresserade av dessa frågor och diskuterar dem också ingående. Att det svenska jordbruket ser ut som det gör – med dagens kemikalie- och konstgödselanvändning – måste ses mot bakgrund av den jordbrukspolitik som har förts under många år, då man krävt ökad rationalisering. I en tidigare diskussion redovisades också de effekter som uppstår när man ställer krav på ökad rationalisering inom jordbruket.

Jag tror att en minskad kemikalieanvändning hör framtiden till, och det är vad vi jobbar för. Jag anser att den skrivning som i detta sammanhang finns i utskottsbetänkandet är positiv, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 19 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! För att ingen skugga skall falla på Lennart Brunander vill jag säga att jag när jag talade om en dubbelbottnad attityd till alternativa odlingsformer faktiskt syftade på jordbruksutskottets ordförande. Han har på senare tid i offentliga sammanhang, både i pressen och ute på möten, uttalat sig mycket negativt om alternativa odlingsformer. Det är därför glädjande att höra att Lennart Brunander, som är utskottsmajoritetens företrädare i denna fråga, när det gäller alternativa odlingssystem tydligen har i stort sett samma uppfattning som jag.

Men vissa – och jag anknyter då till vad jag nämnde tidigare om jordbruksutskottets ordförande – ifrågasätter om det kan vara ekonomiskt klokt att gå över till sådana odlingssystem. Som så ofta spelar man då ut ekonomi och sysselsättning mot en bättre miljö och bättre resurshushållning. Det har faktiskt gjorts undersökningar när det gäller sysselsättningseffekten. I dessa undersökningar slås fast att det inte finns någonting som säger att hårda miljökrav leder till lägre total sysselsättning. Snarare finns det starka

Nr 104

Torsdagen den
26 mars 1981

Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Torsdagen den
26 mars 1981

*Anslag inom jord-
bruksdepartemen-
tets verksamhets-
område*

skäl som talar för att åtgärder inom miljövården skapar fler arbetstillfällen än som går förlorade.

Detta torde särskilt vara fallet när det gäller kemikalieanvändningen i samhället, då arbetsintensiteten, dvs. sysselsättningen i förhållande till produktionsvärdet, i de flesta fall är relativt låg inom den kemiska och kemibaserade industrin. Dessa industrier tillhör de mest kapital- och kunskapsintensiva branscherna och är dessutom betydligt mer energiintensiva än genomsnittsindustrin. Inom jord- och skogsbruket konkurrerar kemiska bekämpningsmedel ofta direkt med sysselsättningen. Man kan därför lika väl säga: Ju mer gifter, desto färre jobb.

Anf. 20 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara som replik till det sista som Bengt Silfverstrand anförde säga att det som i detta avseende är ekonomiskt och miljömässigt klokt med all säkerhet kommer att anammas av Sveriges jordbrukare.

Anf. 21 GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Reservation nr 5, som moderaterna och folkpartiet står bakom, rör skogsteknikerutbildningen vid Gammelkroppa skogsskola i Värmland. Personligen anser jag reservationen i hög grad märklig, inte minst med tanke på det besök som hela jordbruksutskottet gjorde på skolan den 21 april förra året.

Besöket var avsett att ge utskottets ledamöter möjlighet att bilda sig en uppfattning om Gammelkroppaskolans roll i utbildningsverksamheten.

Vid behandlingen av 1979 års budgetproposition fattade riksdagen beslut om en översyn av hela den eftergymnasiala skogliga utbildningen och uttalade att den utbildning som sker vid skolan i Gammelkroppa måste vägas in såväl i de fortsatta diskussionerna rörande antagningen av studerande till den här utbildningen som i den övergripande översynen av den skogliga utbildningen. Detta var riksdagen enig om den gången.

Naturligtvis är det av största vikt att Gammelkroppa hela tiden finns med i bilden när överväganden görs om utformningen av den totala skogsteknikerutbildningen i landet.

Säkert finner man till slut former där Gammelkroppa i nuvarande eller ändrad skepnad kommer att passa naturligt in. Min bedömning är dock att det kommer att dröja något eller några år innan bilden har klarnat fullt ut.

I väntan på resultatet av den av riksdagen beslutade översynen har ledningen för skolan i Gammelkroppa två år å rad begärt anslag för att kunna hålla skolan vid liv. För innevarande budgetår begärdes 250 000 kr. och för nästa budgetår 277 000 kr.

I två motioner från Värmlands och Örebro län, motionerna 469 och 585, har vi krävt att skolan skall erhålla bidrag.

Utskottets majoritet enades om att föreslå riksdagen att tilldela skolan 150 000 kr. Socialdemokraterna och centern var eniga om detta, medan moderaterna och folkpartiet har reserverat sig.

Med hänsyn till de positiva intryck som hela utskottet fick vid besöket i Gammalkroppa och som också kom till uttryck i den diskussion om skolans framtid som fördes vid vårt besök, där även moderaterna och folkpartiet deltog, så har den här reservationen väckt stor förvåning i Värmlands och Örebro län.

Det skall därför, herr talman, bli intressant att se hur moderaterna och folkpartisterna från de bägge nämnda länen kommer att rösta i fråga om reservation 5.

Jag yrkar på den här punkten bifall till utskottets hemställan.

Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Punkt 3 (kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 143 för reservation 1 av Svante Lundkvist m. fl.

Punkt 5

Mom. 3 (markförvärv för jordbrukets rationalisering)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 144 för reservation 2 av Svante Lundkvist m. fl.

Punkt 15 (bidrag till permanent skörde-skadeskydd)

Utskottets hemställan bifölls med 145 röster mot 144 för reservation 3 av Svante Lundkvist m. fl.

Punkt 16 (administration av permanent skörde-skadeskydd m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 144 för reservation 4 av Svante Lundkvist m. fl.

Punkt 25

Mom. 1 och 2 (Sveriges lantbruksuniversitet: Förvaltningskostnader och Driftkostnader)

Utskottets hemställan bifölls med 211 röster mot 79 för reservation 5 av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Punkt 32 (anslag till statens naturvårdsverk)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 16 för motion 1094 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Punkt 34 (anslag till miljövärdsinformation)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 16 för motion 1094 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Punkt 37 (miljövärdsforskning)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 144 för reservation 6 av Svante Lundkvist m. fl.

Punkt 39 (undersökningar av hälso- och miljöfarliga varor)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 144 för reservation 7 av Svante Lundkvist m. fl.

Punkt 40 (särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 16 för motion 1094 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Punkt 41 (program för övervakning av miljökvalitet)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 16 för motion 1094 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Datasaab AB

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1980/81:38 om Datasaab AB (prop. 1980/81:93 och del av prop. 1980/81:100).

Anf. 22 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Vpk:s syn på en svensk datapolitik har vi fört fram i ett flertal motioner vid de senaste riksmötena. Regeringens proposition 1980/81:93 om försäljning av Datasaab till L M Ericsson har gett oss anledning att återigen aktualisera dessa frågor.

Svensk datapolitik är enligt vår mening i hög grad en fråga om svensk industripolitik och framför allt då om dataindustrin och dess ägande samt inflytandet över den och styrningen av den. Man kan visserligen få rum med en rad rubriker under huvudrubriken datapolitik, och det är då fråga om sysselsättning, utbildning, forskning, information, sekretess, sårbarhet, fackligt och medborgerligt inflytande osv. Ja, allt detta måste ju tas med som delasppekter, om man skall diskutera svensk datapolitik.

Men vad nyttar det till att diskutera allt detta och få till stånd fina och kloka beslut, om inte själva grunden – produkten som sådan: datorn, bildskärmen, operativsystemet, roboten eller vad det nu kan vara fråga om – kan påverkas och förändras och om utvecklingen av och forskningen kring den ligger utanför samhällets kontroll?

Dess värre är det vad som nu håller på att hända. Svensk politik befinner sig i ett startskede när det gäller att formulera en svensk datapolitik. Det kan tyckas vara i senaste laget, men det är trots allt så. Vi har i dag inte någon samlad datapolitik. Datadelegationen har regeringens uppdrag att komma med ett förslag till åtgärder för att, som det heter i direktiven, ”garantera en positiv utveckling av datoranvändningen i samhället under demokratisk styrning och kontroll”.

I detta läge avhänder sig regeringen det lilla inflytande man faktiskt haft

över svensk dataindustri genom att sälja ut sin andel i Datasaab till L M Ericsson. Man behåller visserligen en minoritetspost genom televerket, men inte desto mindre minskar man statens inflytande över dataindustrin genom den här affären.

Regeringen säger visserligen i sin proposition en del vackra ord om vikten av en ur samhällets synpunkt positiv utveckling av datoranvändningen. Man talar exempelvis om hur viktigt det är att användare och fackliga organisationer får påverka produktutvecklingen. Men sådana deklarationer blir ju bara tomma ord så länge man inte har några faktiska möjligheter att påverka vilka intressen som skall göra sig gällande i fråga om forskning och produktutveckling. – För vilka garantier har regeringen för att det faktiskt skall bli så som propositionen anger? Inte några alls.

En sådan regeringsdeklaration borde följas av ansträngningar att öka samhällets inflytande över dataindustrin i stället för att som nu minska det.

Man kan ju då säga att ägandet inte har någon betydelse, att det viktiga är att vi har en svensk dataindustri med goda utvecklingsmöjligheter. Jag antar att det är så regeringen och utskottet har resonerat. Men då faller hela det statliga engagemanget i Datasaab och de motiveringar som *då* gavs för att bilda Datasaab med ett hälftenägande av staten. Då blir denna affär endast en fråga om att staten skall gå in i denna industri och ta vissa förluster för att, när lönsamheten börjar komma åter, låta det privata näringslivet ta hand om vinsterna. Om det är en sådan industripolitik som regering och riksdag anser att vi skall föra – dvs. att staten endast engagerar sig i företag som går med förlust, medan vinstgivande företag snabbt säljs ut till det privata näringslivet – ja, då har medborgarna verkligen skäl att fråga sig om det är de rätta personerna som är satta att förvalta deras skattepengar.

Datasaab diskuterades i den här kammaren flera gånger under förra året. Industriministern påpekade då vid flera tillfällen att det visserligen har varit stora problem med Datasaab med ty åtföljande förluster för staten och Saab-Scania att täcka. Industriministern sade exempelvis i januari 1980 följande:

”Datasaab har nu trots svåra förutsättningar och initialproblem kommit över de största svårigheterna och är på god väg att uppnå det ursprungliga målet, lönsamhet 1982.”

Antingen har industriministern här vilselett riksdagen – läget var inte så bekymmersfritt som han ville göra gällande – eller också stämmer detta och då är det en händelse som ser ut som en tanke att försäljningen av Datasaab äger rum just nu och med avtalsvillkor som ålägger staten att stå för viss förlusttäckning även under 1980. Den nye ägaren behöver nu bara ta eventuella förluster under 1981 för att sedan se fram emot ett nytt vinstgivande företag under koncernparaply, upparbetat med bl. a. statliga medel.

Industriministern redogjorde också i denna januaridebatt för varför staten var engagerad i Datasaab. Han sade så här när det gällde målet för det statliga engagemanget:

Datasaab AB

”Det var att säkra en dataindustri av tillräcklig bredd som bas för den tekniska utvecklingen i hela det svenska näringslivet. Datoriseringen griper omkring sig, och den sätter sin prägel på hela verkstadsindustrin. För den industriella och tekniska standarden i landet är det angeläget att vi har vissa basindustrier också inom detta nyckelområde för framtiden.”

Ja, det var då det. Nu stannar visserligen Datasaab inom landet; L M Ericsson är ju ett företag som åtminstone än så länge är i svensk ägo. Men det är liksom övriga datajättar ett multinationellt företag med tillverkning, forskning och utveckling inte bara i Sverige utan också utomlands. Vilka garantier har staten fått för att denna industri för framtiden skall förbli svensk? Ja, man har inte ens kunnat skaffa sig garantier för att fabriken i Linköping skall bli kvar om den inte är företagsekonomiskt lönsam. Det kommer Nils Berndtson att utveckla senare i debatten.

De garantier som finns hänförs till vad som är företagsekonomiskt lönsamt. Man skall enligt avtalet fortsätta Datasaabs verksamhet i nära samordning med närliggande verksamheter hos L M Ericsson och vidareutveckla dessa till en konkurrenskraftig exportinriktad svensk industri i första hand inom området datakommunikation och databehandling. Så står det i avtalet. Men detta skall ske bara om det är företagsekonomiskt lönsamt. Skulle det alltså vara mer lönsamt att flytta verksamheten utomlands, så finns det inte något i avtalet som hindrar detta, även om den svenska tillverkningen fortfarande skulle vara lönsam.

Från vpk:s sida har vi i vår motion redogjort för vår alternativa industripolitiska inriktning när det gäller dataindustrin. Vi anser att inriktningen måste vara att bygga upp en nationell dataindustri, som står oberoende gentemot multinationella företag. Vi anser också att möjligheterna till nordiskt samarbete måste prövas. En sådan inriktning innebär förstås också att upphandlingen måste ägnas större intresse från statens sida. Den offentliga sektorn måste i sin upphandling stödja en sådan svensk industri.

Ett första steg i en sådan utveckling vore om staten i stället för att sälja ut Datasaab övertog ägaransvaret för hela Datasaab. Ett samarbete med televerket utifrån ett statligt Datasaab är förstås då fullt möjligt och ganska naturligt.

Data- och elektronikindustrin är, som vi pekar på i vår motion, en framtidsindustri, som i sig har vissa sysselsättningsaspekter. Det är också av det skälet – för att värna om den svenska sysselsättningen inom denna bransch – av vikt att de basindustrier som jag håller med industriministern om att Sverige bör ha på detta område byggs upp och står oberoende gentemot de stora multinationella företagen. Det är den bästa garantin för att sysselsättningen stannar inom Sverige.

Herr talman! Låt mig också kommentera utskottets betänkande. Det finns i och för sig inte så mycket att kommentera. Man har inte haft speciellt mycket att tillägga utöver det som regeringen säger i sin proposition. I alla fall avstyrker man två motioner med samma motivering. Det är dels en folkpartimotion, där man vill att staten säljer hela Datasaab till L M och inte

behåller något minoritetsinflytande genom televerket, dels vpk:s partimotion, i vilken ställs de krav om ett statligt Datasaab som jag tidigare redogjort för. Med andra ord anser utskottet att den nu föreliggande konstruktionen är den optimala och den enda riktiga. Utskottet understryker i betänkandet värdet av en konkurrenskraftig svensk dataindustri. Man säger att dataindustrin på ett betydelsefullt sätt påverkar datautvecklingen och dataanvändningen i samhället, något som jag i och för sig till fullo kan instämma i. Man säger också att utvecklingen inom databranschen ställer stora krav på finansiella resurser och på marknadsföringen.

Utifrån dessa kriterier anser man att just konstruktionen Datasaab-L M-televerket är den bästa, som den nu föreligger i propositionen. Man kan då spekulera i vem som skall stå för vad här. Är det utskottets mening att staten via sitt minoritetsinflytande skall kunna påverka forskning och utveckling och därmed också datautvecklingen och dataanvändningen i samhället? Menar man att L M Ericsson är den part som skall stå för de finansiella resurserna? Eller menar man att det kanske kommer att bli tvärtom?

Staten får ställa resurser till förfogande i ett bolag där man inte har en sådan ägarstyrka att man kan påverka forskningen och utvecklingen. Ja, några garantier för att det inte skall bli det sistnämnda har man inte. Jag vill fråga utskottets talesman varför man avhänder sig ägarinflytande och säljer ut aktier om man nu anser – som det står i betänkandet – att dataindustrin på ett betydelsefullt sätt påverkar datautvecklingen och dataanvändningen i samhället. Vad är det för logik och konsekvens i ett sådant ställningstagande? Vore det inte mera logiskt att i så fall stödja vpk:s förslag om ett statligt Datasaab, som sedan kan samarbeta med televerket och därmed också indirekt med L M Ericsson?

Utskottet kan väl ändå inte mena att L M Ericsson kommer in som part enbart av det skälet att företaget skall stå för pengarna. Så fungerar det ju inte. L M Ericsson kommer att ta sin hand från Datasaab så snart detta företag inte är företagsekonomiskt lönsamt. Det har man ju rätt till enligt avtalet.

Herr talman! Det är ett enhälligt utskottsbetänkande som vi diskuterar. Det innebär att också socialdemokraterna står bakom denna affär. Det är enligt min mening något egendomligt, speciellt om man läser socialdemokraternas datapolitiska program. Där finns vad gäller Datasaab följande krav inskrivna:

”I enlighet med diskussionen tidigare i detta kapitel är en demokratisk kontroll och styrning av dataindustrin av väsentligt värde. Ett ytterligare krav är därför att samhällsintresset ska ha aktiemajoritet i det nya databolaget. Det nya databolaget är alltså Datasaab.

Också socialdemokraterna har tydligen beslutat sig för att luta sig mot L M Ericsson och förlita sig på det företaget när det gäller att få en demokratisk styrning och kontroll av dataindustrin, och därmed har man frångått sitt program. Det är en utveckling att notera. Noteras bör också att socialdemokraternas uppfattning i detta fall inte delas av inblandade fackliga

organisationer. I LO-tidningen säger en talesman:

”Regeringen har inte lyckats förverkliga de målsättningar som riksdagen slog fast när Datasaab bildades. Möjligheten till inhemsk utveckling på datorområdet under samhällets kontroll garanteras inte genom den här affären.”

Från vpk:s sida instämmer vi helt i den analysen. Våra krav är, som jag sagt tidigare, att det skall bli en helt annan utveckling med en utvidgning av statens inflytande i stället för en inskränkning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 1944.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en stund övertagits av tredje vice talmannen.

Anf. 23 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! I en kommentar till Datasaabs försäljning till L M Ericsson skriver LO-tidningen: ”Därmed skapas förutsättningar för en verkligt slagkraftig svensk dataindustri. I privata händer.” Det är faktiskt det sista som är kärnfrågan. Staten avhänder sig det mesta av det inflytande man hittills haft på detta område och överlämnar det i privata händer.

Marie-Ann Johansson har redovisat de skäl vi anför från vpk för att riksdagen bör avslå propositionen, begära förslag om förstärkning av Datasaab AB och göra uttalande om utvecklingen av en svensk data- och elektronikindustri. Vpk-motionen utgör ett alternativ till regeringens förslag.

Ett bifall till denna motion skulle också undanröja en hel del av den oro som det kan finnas anledning att hysa för utvecklingen i Linköping, därest regeringens förslag genomförs. I en särskild motion har jag berört dessa problem.

Datasaabs utveckling har kännetecknats av stor osäkerhet. Det har bl. a. funnits oro för att verksamheten skulle komma att koncentreras till Stockholmsområdet. Som bekant är en betydande del av Datasaabs verksamhet förlagd till Järfälla. Huvudkontoret är placerat i Stockholm. Samtidigt har det dock ansetts som en viss garanti att staten varit hälftendelägare i Datasaab. Detta borde nämligen öka möjligheterna att också väga in regionalpolitiska bedömningar.

Men om statens engagemang minskar, som nu föreslås, hur blir det då? Den ägarstruktur som föreslås i propositionen ökar, såvitt jag kan förstå, riskerna för verksamheten i Linköping. Datasaab blir en förhållandevis liten del i L M Ericsson-koncernen. L M Ericsson har koncernledning och andra viktiga funktioner koncentrerade till Stockholmsområdet. Farhågorna för en centralisering av verksamheten till Stockholmsregionen kan anses öka med ägarskiftet. Vi vet av erfarenhet från liknande fusioner att de mindre enheterna ofta offras. Jag har i motion 1943 pekat på de negativa konsekvenserna av en nedskärning eller avveckling av Datasaabs verksamhet i Linköping. Många skäl talar för en statlig satsning med syfte att skapa ett centrum för data- och elektronikindustri i regionen, bl. a. för att utveckla

alternativ till det militära sysselsättningsberoendet.

Om riksdagen – mot vpk:s yrkande – skulle anta propositionens förslag, då menar jag att ett uttalande bör göras till stöd för fortsatt verksamhet vid Datasaab i Linköping.

Näringsutskottet avstyrker detta yrkande med mycket märkliga motive-
ringar. Utskottet anför att samgåendet mellan LME och Datasaab syftar till
att stärka den svenska data- och elektronikindustrins ställning. Javisst, men
på vems villkor? Att stärka industrins ställning brukar vara motivet för
avveckling av vissa enheter. Utskottet kan inte med det anförda minska oron
i Linköping utan bidrar snarare till att öka den.

Utskottet anför vidare att LME enligt avtalet har förklarat att bolaget
avser att inom ramen för vad som är företagsekonomiskt motiverat fortsätta
Datasaaabs verksamhet i nära samordning med närliggande verksamheter hos
LME och vidareutveckla dessa till en konkurrenskraftig exportinriktad
svensk industri. Javisst. Det liknar precis de argument som brukar anföras för
att avveckla vissa enheter; det är företagsekonomiskt motiverat, och det ökar
konkurrenskraften, brukar det heta. Utskottet kan alltså inte med det
anförda minska oron i Linköping utan bidrar snarare till att öka den.

Näringsutskottet säger sig inte mot denna bakgrund finna anledning att
göra någon särskild framställning till regeringen. Min fråga till utskottets
talesman måste bli: Mot vilken bakgrund? Den bakgrund ni själva tecknar
talar i själva verket för nödvändigheten av ett särskilt uttalande om man vill
bevara den verksamhet som i dag pågår i Linköping.

Jag yrkar, herr talman, i första hand bifall till vpk-motionen 1944. Därest
detta yrkande faller, yrkar jag bifall till motion 1943 om ett särskilt uttalande
rörande Datasaaabs verksamhet i Linköping.

I detta anförande instämde Åke Polstam (c).

Anf. 24 BENG T SJÖNELL (c):

Herr talman! När riksdagen nu om en kort stund kommer att fatta sitt
beslut i anledning av näringsutskottets föreliggande betänkande kommer
detta beslut otvivelaktigt att markera ett viktigt led i den svenska
datapolitikens utveckling.

Vi har i riksdagen under ett antal år haft anledning att diskutera just den
svenska datapolitiken, inte minst mot bakgrund av de besvärligheter som har
varit förknippade med namnet och företaget Datasaab. Vi har i de lägena
prövat olika lösningar, och det förefaller i dag som om man kommit fram till
en slutlig lösning som måste anses vara ett viktigt steg i den svenska
datapolitikens utveckling och dessutom ett viktigt steg när det gäller att
bevara och befästa en nationell svensk datapolitik.

Näringsutskottet har, såsom framgått av de tidigare anförandena, behand-
lat det föreliggande förslaget från regeringen och kommit fram till ett
enhälligt betänkande. Men, herr talman, jag vill fästa uppmärksamheten på
att det inte bara är ett av riksdagens utskott som har kommit till denna
slutsats, utan det är ännu ett utskott, nämligen trafikutskottet. Det är alltså

Nr 104

Torsdagen den
26 mars 1981

Datasaab AB

två av riksdagens utskott som har kommit till denna enhälliga slutsats. Då måste man ändå säga att det är en tung och välmotiverad uppslutning bakom regeringens förslag i den här frågan.

Vad utskotten särskilt har understrukt är det värdefulla i att man – genom att sammankoppla Datsaab med L M Ericsson på det sätt som nu sker, när majoriteten av aktierna försäljs till L M Ericsson, och televerket dessutom finns med i bilden – förstärker möjligheterna att i fortsättningen driva en svensk datapolitik i konkurrens med de stora multinationella företagen, som ju har gigantiska resurser på området.

Det finns anledning att i det här sammanhanget något tänka på en detalj som näringsutskottet inte direkt har pekat på men som indirekt ändå framgår av betänkandet och som är av vital betydelse. Jag avser en detalj som vpk i nästan alla dessa debatter – av vad slag de vara må – som rör förstatligande av företag sorgfälligt glömmer bort eller i varje fall inte vill diskutera: I en situation då man har att göra med en alltmer hårdnande konkurrens från de multinationella företagens sida – det må vara inom dataindustri, stålindustri eller annan industri – finns det en avgörande faktor i spelet som heter marknadsföring och försäljning. Man skall inte bara producera varor och tjänster. Man skall också sälja dem. Man skall också finna köpare som är beredda att betala de svenska priserna. Det är en faktor som alltid på något sätt glöms bort eller fördöljs av vpk i motioner och inlägg.

I det här fallet är det speciellt avgörande att man kan få till stånd en effektiv försäljning. Möjligheterna till det har väsentligt förstärkts genom att L M Ericsson kommit med i bilden. L M Ericsson har sedan gammalt utomordentliga exportmarknader. Man har också visat en osedvanlig skicklighet när det gäller att sälja svenska produkter – det vittnar inte minst den senaste utvecklingen inom L M-koncernen om.

Jag tycker att det skulle vara en trygghet för dem som här försöker misstänkliggöra samarbetet med L M Ericsson att man därigenom får att göra med ett företag som kan sälja varorna och som kan bjuda de multinationella företagen konkurrens och motstånd. Jag tror inte, att de statligt anställda försäljare som enligt vpk:s förslag skulle komma i stället skulle ha samma resurser och samma skicklighet. Detta är en mycket viktig detalj, herr talman, som jag tycker det finns anledning att trycka på. Det är också svaret på en del frågor som Marie-Ann Johansson och Nils Berndtson ställt till mig.

Utskottet pekar på att samarbetet med L M Ericsson är mycket värdefullt också därför att man därigenom kan få forsknings- och utvecklingsinsatser gjorda. Ingen kan väl tro att L M Ericsson, om företaget går in i ett sådant här samarbete, på något sätt släpper sin urgamla ambition att föta sin utveckling, sin produktion och sin försäljning på ett ambitiöst forsknings- och utvecklingsarbete!

Herr talman! När det gäller motion 1943, som Nils Berndtson talat för med instämmande av min partikollega Åke Polstam, vill jag säga att utskottets argument ändå måste vara övertygande. Utskottet säger att det inte finns anledning för riksdagen att göra någon sådan framställning som krävs i

vpk-yrkandet. Utskottet anser att samgåendet mellan L M Ericsson och Datasaab syftar till att stärka den svenska data- och elektronikindustrins ställning.

Jag har talat om värdet av att en så stark partner som L M Ericsson kommer in i sammanhanget, en partner som har de kanske främsta forskningsresurserna i den privata industrin här i landet och som dessutom har en marknadsföringsförmåga som få andra företag. Jag vill säga till Nils Berndtson och Åke Polstam att jag för min del – det har inte utskottet uttalat sig om – tror att tryggheten för de anställda, såväl i Järfälla som i Linköping, kommer att öka genom detta samgående.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande nr 38.

Nr 104

Torsdagen den
26 mars 1981

Datasaab AB

Anf. 25 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Enligt Bengt Sjönell är det enbart multinationella företag som kan bjuda multinationella företag motstånd. Vi tror inte att det är så. Vi har därför i vpk-motionen skisserat en annan utveckling. Vi pekar bl. a. på värdet av ett nordiskt samarbete.

Men det förklarar ändå inte varför man avhänder sig ett inflytande för staten. Visst hade det varit fullt möjligt att åstadkomma ett samgående även om staten hade haft kvar det knappa inflytande som man har haft på Datasaab! Jag tycker alltså inte att det förklarar varför man säljer ut i just det här läget, när Datasaab enligt industriministern går mot ljusare tider och när svenska politiker håller på och försöker formulera en svensk datapolitik.

Det är motsägelsefullt att i det läget sälja ut sitt inflytande samtidigt som man i betänkandet påpekar hur viktig dataindustrin är för datautvecklingen i samhället. På den punkten är Bengt Sjönell mig fortfarande svaret skyldig. Varför har man gjort så?

Anf. 26 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Bengt Sjönell säger att det beslut vi snart skall fatta kommer att markera ett viktigt led i datautvecklingen. Tyvärr måste man väl säga ett illavarslande led. Staten avhänder sig sitt hittillsvarande inflytande över en mycket viktig verksamhet.

Bengt Sjönell åberopar att det är en tung uppslutning, två utskott, kring den linje han själv företräder. Men även två utskott kan nonchalera befintliga risker, och det är detta jag menar att man har gjort här. Jag tycker, som Marie-Anne Johansson har sagt, att man kan ju inte möta hotet från de multinationella företagen med att staten avhänder sig sitt inflytande och överlåter verksamheten till ett multinationellt företag.

I mitt första anförande har jag refererat till LO-tidningens artikel om försäljningen av Datasaab till L M Ericsson, och jag tycker nog efter vad vi har fått höra här i debatten att det finns fog för tidningens påstående att industridepartementets enda strävan har varit att så fort som möjligt bli av med Datasaab. För att uppnå detta har man offrat målsättningen om en inhemsk utveckling som på fackligt håll har tillmätts stor betydelse, och då

har man inte heller försäkrat sig om exempelvis att verksamheten i Linköping skall fortsätta.

Det må vara att industridepartementet i sin strävan inte har funnit den saken vara värd någon särskild uppmärksamhet och skrivning, men näringsutskottet har konkret ställts inför frågan att åtminstone göra ett uttalande. Det avstår utskottet ifrån, och det tycker jag är mer allvarligt.

Det är naturligtvis bra att Bengt Sjönell tror på en framtid även för Linköping, men det vore betydligt bättre om han också kunde markera det i en viljeyttring av det slag som är föreslaget i motionen. Näringsutskottet återoppar vad L M Ericsson förklarar i avtalet som skäl för att avstyrka motionen, men jag kan inte i detta avtal någonstans utläsa någon som helst garanti för att verksamheten i Linköping skall fortsätta. Om Bengt Sjönell kan hitta något sådant inskrivet, vill jag gärna ha det uppläst och få det i protokollet, för det skulle kunna vara till nytta om Linköping i framtiden kommer i fara.

Jag skall, herr talman, mycket noga lyssna till vad Bengt Sjönell har att anföra på denna punkt.

Anf. 27 ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Utskottets argumentering är inte klar för mig vad beträffar Datasaabs lokalisering i Linköping. Det står faktiskt inte ett ord om Linköping och den oro som finns för dataindustrin där. Att dataindustrins och elektronikindustrins ställning skall stärkas är naturligtvis bara bra, men var skall verksamheten utövas?

Man måste sälja och utveckla produkterna, säger Bengt Sjönell. Ja visst, det är en nödvändighet, och det önskar jag också. Men kommer det att ske hos L M Ericsson i Stockholm eller skall den delen vara kvar i Linköping?

Samarbetet är inte riskabelt – däremot att lokaliseringen sker till enbart Stockholm. Jag hoppas att den industriella miljön i Linköping skall vara så pass intressant för L M Ericsson att sammanläggningen till slut kommer att stärka verksamheten i Linköping. Men jag skulle vara väldigt tacksam om Bengt Sjönell kunde säga någonting om detta.

En vacker dag kan vi stå, precis som Nils Bendtson har sagt, inför situationen att man vill rationalisera och strukturförändra verksamheten på ett sådant sätt att det inte blir någonting kvar i Linköping, och det är en utveckling som jag är motståndare till.

Anf. 28 BENGT SJÖNELLE (c):

Herr talman! Marie-Ann Johansson drar en något halsbrytande slutsats av vad jag sade om nödvändigheten av att ha en effektiv försäljning, en effektiv försäljningsorganisation och skickliga marknadsförare. Hon menar att jag med det skulle ha sagt att endast multinationella företag kan bjuda motstånd mot multinationella företag. För den som har jobbat med småindustri i ungefär 30 år, som jag har gjort, och som verkligen har försökt initiera exportansträngningar inom den och även har sett resultat av det är det här en

halsbrytande slutsats.

Vad jag har sagt är endast att när det gäller så svår konkurrens som man är utsatt för i databranschen är det av utomordentligt värde att ha ett företag som L M Ericsson med dess experterfarenheter och dess omvitnade skicklighet på försäljningsområdet. Det utesluter inte att även små företag och statliga företag kan vara med.

Varför avhänder sig staten då ägarinflytandet? Både utskottet och jag har ju framhållit vad det finns för motiv. Ett statligt ägarinflytande finns kvar, och jag kan på den punkten bara citera vad trafikutskottet säger i sitt yttrande:

”Utskottet delar den uppfattning som framförs i propositionen att televerket bör ges möjligheter till ägarinflytande i Datasaab AB. Den helt dominerande delen av televerkets utvecklingsverksamhet sker i samarbete med LME genom ELLEMTEL. För televerkets långsiktiga utveckling är samarbetet med LME av avgörande betydelse. Utskottet finner det därför värdefullt att detta samarbete kan utvidgas genom ett gemensamt engagemang i Datasaab AB. Samarbetet kommer också att öka möjligheterna för televerket att finna nya verksamhetsområden vilket är nödvändigt om det bortfall av arbetstillfällen skall kunna motverkas som övergången till elektronik inom telekommunikationsområdet innebär.”

Det sista tror jag är en väldigt viktig slutsats, inte minst när det gäller debatten om huruvida Linköping skall kunna få vara kvar inom L M i fortsättningen. Min övertygelse är att så kommer att bli fallet. Det är ju naivt att begära att jag eller näringsutskottet skall ge garantier för hur statliga eller privata företag skall kunna agera i framtiden. Man kan bara dra slutsatser av föreliggande fakta och förutsättningar, och min slutsats är, som jag har sagt tidigare, att Linköping och Järfälla kommer att ha säkrare möjligheter i framtiden, inte minst därför att L M Ericsson är ett företag som av ålder inte varit främmande för att förlägga produktion på många olika håll här i landet.

Nils Berndtson säger att det är illavarslande att man avhänder sig statligt inflytande. Vi har där, herr talman, helt olika ideologiska uppfattningar, så det är meningslöst att försöka fortsätta att debattera på den linjen. Jag anser att det är väldigt bra att man har ett privat företag sådant som L M med i bilden. Nils Berndtson anser att det bara är statliga företag som kan duga någonting till. Där har vi en ideologisk skiljelinje. Jag har ingenting mer att tillägga i det sammanhanget.

Anf. 29 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tycker inte att min slutsats var särskilt halsbrytande. Tvärtom upprepar Bengt Sjönell nu att den här svenska dataindustrin måste knytas till L M Ericsson för att utnyttja dess erfarenheter, och L M Ericsson är ju ett multinationellt företag; det tror jag vi kan vara överens om. Då blir konsekvensen den att Bengt Sjönell menar att man kan bekämpa multinationella företag enbart med multinationella företag.

Oavsett detta skulle staten ha kunnat behålla sitt hälftenägande. Min

Nr 104

Torsdagen den
26 mars 1981

Datasaab AB

följdfråga, varför man i stället säljer aktier, har jag inte fått svar på. Jag förmodar att det är av det skäl som LO-tidningen har skisserat i sin artikel, där man säger att mer än 9,5 % av aktierna kan det inte bli fråga om att staten får äga, för i annat fall skulle L M Ericsson bli av med de skatteavdrag som skattelagstiftningen medger för utgifter till ett dotterföretag. Jag antar att L M Ericsson har ställt det kravet och att avtalet har kunnat komma till stånd enbart under förutsättning att samhället avhänder sig inflytande. Det är en sak som vi från vpk inte kan acceptera just med tanke på den betydelse industrin har för hela datautvecklingen. Då är det verkligen av vikt att samhället, riksdag och regering, engagerar sig på ett aktivt sätt, så att vi inte får en utveckling som är negativ för hela samhället.

Anf. 30 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Bengt Sjönell säger att han inte kan ge garantier för att verksamheten i Linköping skall bli kvar. Jag har faktiskt inte heller begärt det av honom. Däremot har både han och utskottet åberopat avtalet. Jag hade bra gärna velat veta vad man hittar för stöd i avtalet för att avvisa tanken på ett särskilt uttalande om Linköpings verksamhet. Jag har tittat ganska noga på de avtal som är fogade till propositionen. I både 14 § i avtalet mellan staten och LME och 12 § i avtalet mellan Saab-Scania och LME återfinns följande gemensamma formulering:

”Datasaab bedriver idag verksamhet inom ett flertal områden och på olika orter i landet. Produktionen sker i Järfälla och Linköping och marknadsföring genom dotterbolag i Sverige och ett antal andra länder.”

Detta är ju bara ett konstaterande av nuläget. Det är ingen som helst garanti för att det skall bli så i framtiden. Tvärtom ser jag med oro på vad som i fortsättningen står i avtalet, och jag citerar även det:

”LME förklarar att bolaget avser att inom ramen för vad som är företagsekonomiskt motiverat fortsätta Datasaabs verksamhet i nära samordning med närliggande verksamheter hos LME och att vidareutveckla dessa till en konkurrenskraftig exportinriktad svensk industri i första hand inom området datakommunikation och databehandling.”

Vad bolaget anser vara företagsekonomiskt motiverat kan ju få allvarliga konsekvenser för verksamheten i Linköping. Det är detta vi har påtalat. Vi vet att så kan det bli, och det vet också näringsutskottet, fast man inte låtsas om det.

Anf. 31 ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Den fråga som jag har engagerat mig i när det gäller Datasaab handlar om lokaliseringen, alltså inte om förstatligandet. Det gäller således om denna industri kan få ligga kvar i Linköping, eller om man skall centralisera den till Stockholm.

Jag vill inte avkräva utskottets talesman Bengt Sjönell några garantier för hur ett i huvudsak privatägt företag skall klara sin lokalisering. Men om riksdagen över huvud taget har några synpunkter på detta, tycker jag det är kolossalt viktigt för framtiden att dessa ges till känna. Det är detta jag har

efterlyst. Det är viktigt om frågan kommer upp igen längre fram – vi vet inte hur länge det dröjer.

Nr 104

Torsdagen den
26 mars 1981

Anf. 32 BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! Här är det fråga om ett affärsavtal, som Nils Berndtson har läst upp något stycke av. Jag vill erinra om att när man gör ett affärsavtal, gör man det på affärsmässiga grunder, vare sig det är små eller stora företag som är inblandade. Man utgår då från de faktorer och förutsättningar som gäller i nuläget – det som Nils Berndtson ondgjorde sig över. Man kan inte utgå från någonting annat än omständigheterna i nuläget och de erfarenheter man har bakåt i tiden.

Datasaab AB

Som bekant finns ingenting som är så svårt som att spå om framtiden. Det ger man sig i varje fall inte in på när man skriver affärsavtal. I sådana sammanhang är det bara rent affärsmässiga synpunkter man kan ta in.

Nils Berndtson och hans kolleger vill ta in rent politiska faktorer i affärsavtal. Det går inte i det samhällssystem vi har i dag och med de förutsättningar som därmed finns för sådana affärsavtal.

Slutligen några ord om Linköping och de fula potentater som i denna debatt målats på väggen. Som jag sade nyss finns det ingenting så svårt som att spå, speciellt i fråga om framtiden. För bara ett år sedan skulle folk ha blivit chockade om de hade vetat vad som skulle hända ett år senare, alltså nu, att Saab i Linköping nyanställer 1 000 personer, 800 män och 200 kvinnor. Jag tror det kan vara en tankeställare för dem som nu försöker måla dessa potentater på väggen.

Anf. 33 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Men, Bengt Sjönell, skulle det inte vara av värde, om riksdagen utöver detta affärsmässiga avtal gav till känna en viljeyttring i form av ett uttalande?

Det är vidare inte bara en fråga om huruvida det för ögonblicket är sämre eller bättre med sysselsättningen i Linköping än på andra orter. Det finns också skäl att med statens medverkan utveckla något av ett datacentrum just i Linköping. Man borde på det sättet söka fullfölja den satsning som staten tidigare har gjort.

Mom. 1 (överlåtelse av statens aktier i Datasaab AB, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 16 för motion 1944 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (Datasaabs verksamhet i Linköping)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 22 för motion 1943 av Nils Berndtson.

6 § Vatten- och avloppsfrågor m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1980/81:20 om vatten- och avloppsfrågor m. m.

Anf. 34 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 20 behandlas fyra motioner. Av dem tar två upp slamhanteringen vid avloppsreningsverken. En av dessa senare är vpk:s miljöpolitiska motion, nr 1094. I det nu förevarande betänkandet behandlas motionens yrkande nr 3 om reningsprocesserna och slamhanteringen vid landets avloppsreningsverk.

Vi konstaterar att landets sjöar, vattendrag och grundvatten påverkas och förorenas av utsläpp från bostadsområden, industrier och jordbruk. Länge gick utsläppen direkt ut i våra vatten utan att ens slamavskiljning skedde i förväg. Detta förorsakade stora olägenheter, och om det hade fått fortgå utan åtgärder, skulle vi i dag ha haft en mycket sämre situation än vi faktiskt har. Staten satsade under ett flertal år i början på 1970-talet stora belopp till stöd för anläggande av kommunala avloppsreningsverk. De första verken var enkla och gjorde i stort sett bara en slamavskiljning. Senare har vi fått verk som kan gå betydligt längre i fråga om rening. Detta är naturligtvis bra, men det är inte problemfritt. Biologiska processer i reningsverken är känsliga för störningar från biogifter i det tillförda avloppsvattnet. Det är viktigt att alla som har sina avlopp kopplade till det kommunala nätet görs medvetna om att dessa störningar kan inträffa och att de vidtar åtgärder för att innehålla de biogifter som kan störa reningsverkens processer.

Men det finns också andra problem. De organiska ämnen som ju slammet i huvudsak består av kan brytas ned genom biologiskt aktiva mikroorganismer. Härigenom fås ett slam som på ett naturligt sätt skulle kunna föras tillbaka till jorden. Men här finns komplikationer. Det obehandlade slammet utgörs inte bara av organiska ämnen utan till viss del också av oorganiska ämnen som tunga metaller. Tungmetaller är ofta otjänliga för växterna och är klart olämpliga i vår föda. Därför är det viktigt att tillförseln av tungmetaller till landets avloppsreningsverk i möjligaste mån stoppas. Det torde i detta sammanhang vara fördelaktigast om tungmetallerna kan stoppas vid källan och sålunda aldrig släpps ut i de ledningar som leder fram till avloppsreningsverken. Med ett sådant avskiljande av tungmetaller vid källan borde det i en del fall vara möjligt att återvinna metallerna och låta dem gå tillbaka till de processer de kommit ifrån.

Vi har från vpk tidigare år fört fram krav på att reningsprocesserna och slamhanteringen vid landets reningsverk skulle ses över. Vi har tyvärr fått avslag på detta krav. Vi anser emellertid att denna fråga är så viktig att vi

kommer att driva den vidare tills det verkligen händer något. Det är som ett led i denna vår envetna strävan som vi nu återkommer med vårt motionskrav.

Herr talman! Med det nu anförda yrkar jag bifall till motionen 1980/81:1094, yrkande 3, som berör reningsprocesser och slamhantering.

Anf. 35 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Vi behandlar nu motioner som rör slamhantering och utnyttjande av multrum.

För att först beröra den fråga som Per Israelsson här diskuterat, nämligen slamhanteringen, vill jag säga att det inte bara är i år utan även tidigare är som motioner i detta ämne har väckts. Jordbruksutskottet har i den utredning som sker om sådana här frågor kommit fram till att det är ett alltför litet utnyttjande av det slam vi får i våra reningsverk. Inte mer än hälften av det slammets används för jordbruksändamål eller som täckjord i olika sammanhang. Hälften deponeras och utgör ett miljöproblem. Vi har ju, vilket Per Israelsson redogjorde för, utvecklat reningstekniken vid våra reningsverk ganska bra under de år som vi har hållit på med detta. Det gör att vi har löst problemet rätt bra på den sidan. Men det är ändå inte löst så länge vi inte kan nyttja slammets på ett vettigt sätt. Genom att slammets deponeras blir det ju på nytt ett miljöproblem.

Det jobbas ganska mycket med denna fråga. Naturvårdsverket och olika organ har flera projekt på gång för att försöka hitta lösningar på problemet och nå resultat, så att slammets i större utsträckning skall kunna nyttjas för jordbruksändamål, vilket ju måste vara det enda rätta. Utskottet har ingen annan uppfattning men vill f. n. inte gå längre än vad vi gjort, eftersom man vill avvakta resultaten av de undersökningar som pågår innan man gör ett definitivt ställningstagande. Vi anser emellertid att det är mycket angeläget att man når en bättre ordning på det här området.

I några motioner yrkas att det skall propageras mera för multrumtekniken. Utskottet har den uppfattningen att multrum är ett bra alternativ i många sammanhang. I det system som i dag tillämpas vid avloppshanteringen använder vi en mycket stor mängd friskt vatten för att transportera bort oönskade ämnen. Utskottet tror inte att det i ett längre perspektiv är möjligt att fortsätta att arbeta på det sättet, utan man måste få fram andra system. Friskvatten är en tillgång som i och för sig är ganska riklig hos oss f. n. men som på sikt kanske blir knappare – för många andra länder är tillgången på friskvatten definitivt knapp redan i dag. Här kommer naturligtvis multrum in i bilden som ett alternativ, men vi tror att det också kan finnas andra alternativ som vi måste undersöka. Det gamla torrdasset skall man inte glömma bort, och för de mest tätbefolkade områdena måste man kanske komma fram till andra system där vatten finns med på det ena eller andra sättet. Det viktiga i det sammanhanget är emellertid att man på något sätt måste kunna använda slutprodukten i jordbruket, för det handlar ändå om ett jordförbättringsmedel som har ett högt värde. I den diskussion som fördes tidigare i dag talades det om att vi måste utveckla ett system som möjliggör ett

mera biologiskt riktigt jordbruk, och det vi nu talar om är då en viktig del av detta.

Utskottet tycker att de synpunkter som har förts fram när det gäller multrum är vettiga. Vi vill emellertid inte nu gå längre än till att redovisa dessa åsikter. Sedan får vi mot bakgrund av de utvärderingar som kommer att göras i olika sammanhang se om vi kan gå längre och ställa större krav. Vi måste kräva system där vi använder mindre mängder vatten än i dag för att spola bort sådant som vi inte vill ha kvar, och vi måste få system som möjliggör för oss att nyttja avfallet på ett bättre sätt. Det gäller också att minska de halter av tungmetaller som förekommer i avloppsslammet.

Herr talman! Jag vill därmed yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i betänkande nr 20.

Anf. 36 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Lennart Brunander säger att det är viktigt att vi kan använda slammet i dess helhet i jordbruket, och om detta är vi nog överens. Men då måste vi också lösa problemen när det gäller reningsverken. Vidare säger Lennart Brunander att endast ungefär hälften av slammet nu går till jordbruket och att resten deponeras – deponering av slam är ju ingen bra lösning.

Isak är vi alltså överens om detta. Däremot har jag inte samma uppfattning som Lennart Brunander när det gäller det han sade om att man nu inte bör gå längre än att fullfölja de undersökningar som pågår. Vi har i motionen krävt en ordentlig översyn av reningsprocesserna vid avloppsreningsverken, av tillåtligheten när det gäller att släppa ut olika ämnen som behandlas i reningsverken och av vad man kan göra för att stoppa skadliga ämnen vid källorna. Lennart Brunander säger att man inte är beredd att gå med på detta, och det sägs också i utskottets skrivning att våra krav inte bör föranleda någon åtgärd.

Jag vill då fråga Lennart Brunander: Vilka undersökningar är det som pågår och som ni vill avvakta? När får vi någon redovisning av åtgärder som skall vidtas? När kan det tänkas komma några förslag i anslutning till de frågor som vi har aktualiserat i vår motion?

Anf. 37 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Beträffande de utredningar som f. n. pågår förhåller det sig så, att styrelsen för teknisk utveckling, byggforskningsrådet och Svenska vatten- o. avloppsverksföreningen studerar drift- och underhållsfrågor på vatten- och avloppsområdet. Naturvårdsverket är representerat i programstyrelsen för projektet, som omfattar en rad olika studier.

Ett annat projekt som naturvårdsverket och Svenska vatten- o. avloppsverksföreningen håller på med syftar till att sammanställa praktiska erfarenheter av olika metoder för omhändertagande av avloppsslam för jordbruk och anläggningjord liksom för deponering.

Vidare finns det ett projekt för systemanalys inom VA-sektorn syftande till att beskriva de från vattenvårdssynpunkt betydelsefulla processerna. Ett

delprojekt behandlar kommunala avloppsreningsverk. Projektet leds och finansieras av naturvårdsverket.

Sedan finns det ett projekt som gäller avloppsvattnets föroreningskällor. Här diskuteras möjligheten att genom åtgärder på ett tidigt stadium i stadsbyggnadsprocessen kontrollera produktion och transport av farliga ämnen.

Ytterligare ett projekt, som handhas av naturvårdsverket, avser uppföljning av reningsverkens funktion.

Som herr Israelsson förstår pågår ganska mycket. Att säga någonting definitivt om vilka vägar man bör gå är litet dumt. Man måste först avvakta resultaten av undersökningarna, eftersom man då säkert kan fatta bättre beslut.

Anf. 38 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Det är kanske inte så mycket att tillägga. Vi håller fast vid våra positioner.

Lennart Brunander räknade upp en hel mängd saker, men jag kan inte se att det kommer att ske någon rejäl översyn. Här rör det sig om saker som pågår ständigt. Någon rejäl översyn, med direktiv och annat om vad man vill uppnå, finns tydligen inte. Därför tycker jag inte heller att det finns anledning att fråga det krav som vi fört fram i vår motion, nämligen kravet på en översyn av processerna vid reningsverken och en undersökning av hur man skall komma till rätta med slamhantering m. m. Det finns så mycket mindre anledning härtill, då man redan i höstas i samband med framläggandet av sparpropositionen bestämde att det inte längre skall utgå något statligt anslag till kommunala avloppsreningsverk.

I mitt första anförande sade jag att staten har lagt ned mycket stora summor på det här under 1970-talets första år. Då skulle man väl också kunna lägga ned en liten summa på att utvärdera hur de kommunala avloppsreningsverken fungerar i dag och för att se efter vad man kan göra för att det skall kunna fungera bättre – vad man skall göra för att få bort tungmetallerna och för att slammet i dess helhet skall kunna cirkulera tillbaka till jorden, där det egentligen hör hemma. Därför vidhåller jag mitt yrkande om bifall till motionen.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1094 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 104

Torsdagen den
26 mars 1981

---

*Vatten- och av-
loppsfrågor m. m.*

Torsdagen den
26 mars 1981

Avfallshantering

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1980/81:19 om avfallshantering.

Anf. 39 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag tror att alla partier i denna riksdag är överens om att hushållning och återanvändning bör vara grundläggande krav på inriktningen av vår varuproduktion. Ytterst bör det vara producenten som har ansvaret för att avfallsprodukter från produktionen tas om hand på ett från både miljö- och resurssynpunkt lämpligt sätt. Men stora mängder miljöfarligt avfall kan inte omhändertas inom den industri där de blir över utan måste transporteras bort och oskadliggöras på annat håll. Här bör samhället ta ett ansvar för att möjligheter finns att lagra, transportera och slutligt förstöra det farliga avfallet.

Redan 1975 beslöt riksdagen på förslag av den socialdemokratiska regeringen att det under en femårsperiod skulle bli ett kommunalt insamlingsmonopol för avfallet och att ett samhällsägt behandlingsföretag skulle byggas upp. Särskilt tillstånd skulle krävas för transport av miljöfarligt avfall.

Vad har nu skett under dessa fem sex år? Ja, ännu har ingen central behandlingsanläggning startats. Först i år, alltså efter sex år, beslöt regeringen ge SAKAB – Svensk Avfallskonvertering AB – tillstånd att uppföra en behandlingsanläggning. Efter sex år är det fortfarande bara ett 60-tal kommuner, mindre än 25 % av kommunerna, som har ett utvidgat kommunalt renhållningsmonopol för det miljöfarliga avfallet. Man skulle vilja fråga: Skrämmas inte minnena från BT Kemi-affären och andra avfallsskandaler regeringen och riksdagens majoritet? Vi vet ju att nya skandaler på det här området är på väg att avslöjas. Här kan man verkligen anklaga regeringen för långsamhet och passivitet. SAKAB har skapat en del mellanlagringsstationer på olika håll, men flera stora industriområden, t. ex. Göteborg och Gävle, saknar fortfarande sådana anläggningar.

Jordbruksutskottet har tidigare givit uttryck för stor otålighet med avfallsfrågornas lösning. Ännu fem år efter riksdagsbeslutet finns det ingen ordentlig plan och ingen struktur för omhändertagande och behandling av miljöfarligt avfall. I många kommuner och i många industrier har man snart gett upp – passiviteten och nonchalansen breder ut sig – men utskottet säger sig räkna med en fortsatt utveckling. Över huvud taget kan man säga att det vilar en anda av fromma förhoppningar över utskottets skrivning, men det finns där inga reella krav på handling.

Vi socialdemokrater vill ge regeringen till känna att den måste ingripa. Regeringen måste snarast ta upp överläggningar med kommunerna för att få en lokaliseringsplan för alla anläggningar för mottagning och lagring av det miljöfarliga avfallet. Diskussioner bör vidare föras med Kommunförbundet om åtgärder för att få *alla* kommuner att leva upp till 1975 års riksdagsbeslut.

Inte heller när det gäller den enorma mängd pappersavfall – som kan vara av stort värde som återanvändningsmaterial i ett läge med brist på tillgänglig råvara för pappersframställning – har det blivit några snabba resultat sedan 1975, då riksdagen fattade beslut i denna fråga. Regeringens passivitet och pappersbrukens bristande intresse för att satsa ekonomiskt på insamling av pappersavfallet – genom att ge kommunerna ordentlig ersättning – har medverkat till snigelfarten i denna viktiga resurshållningsfråga. Också på detta område kräver vi socialdemokrater i utskottet att regeringen omedelbart skall ta upp överläggningar med kommuner, insamlingsföretag och pappersbruk. Pappersindustrin vill nu ha detta avfallspapper, men det brister i både system och plan för insamlingen.

Med hänvisning till vad jag har sagt här yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 2.

Jag skulle till sist vilja tillfoga några allmänna synpunkter kring det här.

De stolta deklARATIONERNA från centerpartiet och folkpartiet – i både 1976 års val och i 1979 års val – om miljövård och resurshushållning blir, herr talman, bara tomma fraser i belysning av jordbruksministrarnas passivitet och tafatta handläggning av frågan om avfallshantering av miljöfarligt avfall och återanvändning av avfall. Man kan faktiskt säga att dessa partiers miljövårdsengagemang avslöjas i verklighetens ljus – det är lika luftigt som kejsarens nya kläder!

Vi socialdemokrater i utskottet har därför funnit anledning att i ett särskilt yttrande understryka hur angeläget det är att SAKAB nu får alla de resurser som behövs för en fullgod behandling av miljöfarligt avfall. Det åligger alla i denna riksdag att se till att vi inte kommer att uppleva nya miljöskandaler med avfallshantering, utan samhället bör se till att det finns ordentliga planer för omhändertagandet. Vi socialdemokrater i utskottet avvaktar därför med stor spänning regeringens kommande proposition om avfallshantering.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 40 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I betänkandet nr 19 från jordbruksutskottet till innevarande riksmöte behandlas avfallshantering i landet. Det är en årligen återkommande fråga. Vår förhoppning kan härvid vara att avfallshanteringen för varje års behandling här i riksdagen flyttar sig en bit framåt och då i positiv riktning.

I vpk:s miljöpolitiska motion nr 1094, yrkande 4, tar vi upp frågan om SAKAB:s, dvs. Svensk Avfallskonverterings AB:s, anläggning för behandling av miljöfarligt avfall. Vi yrkar att riksdagen hos regeringen hemställer att denna anläggning förses med bästa möjliga tekniska utrustning. Utsläppen skall härvid bevisligen kunna bli så små att den beslutade inlandslokaliseringen inte leder till oacceptabla miljöförningar. Om detta inte kan

övertygande bevisas anser vi att lokaliseringen till Norrtorp i Kumla kommun bör omprövas.

Sverige har och kommer att ha en kemisk industri från vilken det kommer miljöfarligt avfall. Det är i första hand denna industris ansvar att se till att denna avfallsmängd blir så liten som möjligt och att så mycket substans som bara är möjligt går tillbaka i processerna. Det har påståtts, bl. a. från Kemiförbundet, att kemiindustrin själv skulle kunna ta hand om sitt miljöfarliga avfall. Verkligheten har emellertid visat att det gör denna industri bara i den mån det är lönsamt. Landets centrala miljövärdande myndigheter och även det politiskt ansvariga statsrådet, jordbruksministern, är i dag helt på det klara med att SAKAB måste bygga en central anläggning för behandling av landets miljöfarliga avfall, ett avfall som det blir allt svårare att exportera för behandling utomlands och som det numera anses oförsvarligt att frakta ut på havet för att där dumpas. Detta är en insikt som på intet sätt är ny. Sedan flera år har det stått klart att landet behöver en anläggning för behandling av miljöfarligt avfall. Frågan har emellertid dragit ut på tiden samtidigt som kostnaderna har stigit snabbt. Det enda försvar som man kan leta upp för denna förhållning är att det under tiden framkommit – eller i varje fall kan ha framkommit – bättre teknik än om uppförandet av anläggningen skett tidigare. Tillvaratas inte denna möjlighet och får inte anläggningen den bästa och modernaste teknik, ja då finns det knappast något alls att anföra till försvar för den förhållning som skett.

Nu har det emellertid visat sig att SAKAB:s anläggning för behandling av miljöfarligt avfall så att säga blivit en het fråga i vad det gäller lokaliseringen. De två sista försöken till lokalisering – det gäller Kramfors och Norrtorp i Närke – har båda mötts med kraftiga motreaktioner från befolkningen i resp. områden. Särskilt hård har varit och är fortfarande reaktionen från befolkningen i Norrtorp.

Jag har varit på två informationsmöten i Kumla Folkets hus, vars största lokal var fullsatt vid båda tillfällena. Vid det första mötet var det länsstyrelsen i Örebro län som kallat, och i det andra fallet var det centerpartiet som inbjöd till möte i samband med jordbruksminister Anders Dahlgrens besök i Norrtorp och Kumla. Särskilt vid det sista mötet, då jordbruksministern medverkade, var stämningen väldigt bestämd och hård mot SAKAB:s lokalisering till Norrtorp. Jag hade ett intryck av att man hade tagit en så definitiv ställning emot att det kan komma att bli mycket svårt att med några som helst sakargument ändra på den inställningen.

Enligt min mening, som också kommer till uttryck i vårt motionsyrkande, är det sakskalet man alltid måste ta hänsyn till. Nu har anläggningen placerats mitt i en bördig jordbruksbygd, som redan förut varit hårt drabbad av skifferbrytning och utsläpp från det skifferoljeverk som anlades i området under kriget och som drevs också under den första delen av efterkrigstiden. Man tycker att man fått nog av utsläpp. Man vill helt enkelt vara i fred. Det är en inställning som vi måste ha förståelse för. Å andra sidan har regeringen fattat beslut som sista och högsta instans i funktionen som domstol – ett domslut som inte kan överklagas. Men jag är av den mening att om det inte

övertygande kan visas att utsläppen från anläggningen blir så små att den beslutade inlandslokaliseringen till Norrtorp kan försvaras, så skall regeringen ompröva sitt beslut. Det lär – enligt uppgifter i lokalpressen – också statsministern ha lovat vid sitt besök i länet några veckor före jordbruksministerns besök där.

Omprövas lokaliseringen av SAKAB:s anläggning till inlandet måste alternativet vara en gles befolkad kust med förhärskande frånlandsvindar. Min grundläggande inställning har dock sedan länge varit att man vid all industrilokalisering skall ställa så stora miljökrav att också inlandet kan få del av både nyetablering av industri och utbyggnad av redan befintlig industri. Miljöstörningarna skall inte få vara så stora att de alls begränsar lokaliseringen. I konsekvens med denna min grundinställning måste detta, rent generellt, också gälla SAKAB:s anläggning. Men jag har också ett intryck av att denna fråga hanterats bakvänt redan från början. *Innan* man bestämde sig för lokalisering till en viss plats borde man ha tagit kontakt med och informerat berörd befolkning i frågan. En grundförutsättning borde ha varit att befolkningen i det område dit anläggningen lokaliserades åtminstone hade tolererat att anläggningen placerades där. Nu har man gått den motsatta vägen och tagit beslutet först och förankringen bland befolkningen sedan. Då bäddar man ju för konfrontationer av det slag som blivit ett faktum i fallet Norrtorp.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till yrkande 4 i motion 1980/81:1094.

Anf. 41 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! I anledning av jordbruksutskottets betänkande nr 19, som berör avfallshanteringen, har ett antal motioner väckts. Jag vill göra kammaren uppmärksam på hur motionernas klämmar formulerats och hur reservationer skrivits vid utskottsbehandlingen beträffande sådana frågor som redan efter god förmåga har tillgodosetts av regeringen. Det kan på sätt som nu skett i den kommunistiska motionen 1094 låta så här i hemställan beträffande SAKAB:s anläggning: "– – – förses med bästa-möjliga tekniska utrustning och att utsläppen härigenom bevisligen blir så små att den av regeringen beslutade inlandslokaliseringen inte leder till oacceptabla miljöstörningar och, om detta mål inte kan nås, lokaliseringsbeslutet omprövas". Per Israelsson redogjorde nyss för motionskraven.

I den socialdemokratiska motionen 1379 yrkas enligt p. 3 att SAKAB skall ges de resurser som behövs för utbyggnaden av en central behandlingsanläggning för miljöförligt avfall och enligt p. 4 att regeringen skall uppta överläggningar med kommunerna om mottagnings- och lagringsanläggningar för miljöfarligt avfall.

Motionen är skriven i en anda som avspeglar inställningen att man måste gå emot regeringens förslag, att man inte kan böja sig för det enkla faktum att regeringen har tillgodosett bra mycket av vad som krävs. Det låter sig sägas att det har tagit litet för lång tid, men frågan har ju ändå fått en lösning.

Ja, herr talman, man skulle beträffande samtliga dessa tre uttalanden

kunna fråga sig: Vad är det motionärerna vill? Vad är det som inte är tillgodosett? Är det möjligen på det sättet, om jag för ett ögonblick får uppehålla mig vid den kommunistiska motionen, att kommunisterna tror att SAKAB:s anläggning med berätt mod inte kommer att förses med bästa möjliga tekniska utrustning? Och tror kommunisterna inte att det är regeringens vilja att utsläppen från anläggningen skall bli så små som över huvud taget är möjligt? Nej, Per Israelsson, som i dag företräder vpk här i kammaren, era motionsyrkanden är ett förträffligt exempel på vad som menas med att slå in öppna dörrar. Det låter sig sägas att regeringen har haft problem med lokaliseringen av SAKAB:s anläggning, men att de frågor som tas upp i den kommunistiska motionen för den skull skulle vara eftersatta är en helt felaktig tanke.

Jag vill nämna någonting om vad regeringen har haft för målsättning, då den handlagt de här ärendena. De krav som ställts såväl från naturvårdsverket som från de båda berörda kommunerna, Kumla och Hallsberg, har regeringen i huvudsak tillmötesgått. Regeringen har sålunda sagt nej till utsläpp av avloppsvatten från förbränningsugnen. Vatten från rökgasrening- en måste indunstas, eller också måste en torr rökgasreningsteknik tillämpas. Regeringens beslut innebär vidare att kraven i fråga om utsläpp i luften av såväl fluorväte och klorväte som stoft skärpts väsentligt. Grundvattensström- mars skall ingående kontrolleras. En särskild sakkunnig, Jan Bergström, skall kontrollera anläggningen. Han har dessutom getts befogenhet att stoppa driften. Kan man komma så mycket längre, herr Israelsson?

Yrkande nr 3 i den socialdemokratiska motionen om att SAKAB skall ges de resurser som erfordras för uppbyggnaden är väl ett av de mer säregna yrkanden som ställts här i kammaren. Tror man verkligen på socialdemo- kratiskt håll att denna så länge diskuterade anläggning, när den nu äntligen kommer till stånd, inte skall ges erforderliga resurser för sin uppbyg- nad?

Yrkande nr 4 har gjorts till föremål för en reservation, och i den säger reservanterna att man vill betona regeringens ansvar för att SAKAB skall ges möjlighet finna lämplig lokalisering av sina planerade anläggningar för tillfällig förvaring av miljöfarligt avfall.

Jag vill till Grethe Lundblad, som för socialdemokraternas talan, just nu gärna ge ett lugnande besked på den punkten. Regeringen känner det fulla regeringsansvaret. Den socialdemokratiska oron är i detta fall fullkomligt obefogad. Jag tror snarare att det är på det sättet att man från socialdemo- kratiskt håll gärna vill skriva regeringen på näsan att det har gått långsamt, vilket i och för sig inte är alldeles fel. Det vet regeringen om, och regeringen har också uttryckligen sagt att det är synd att det har tagit så lång tid.

Nu är det emellertid på det viset att ett stort antal kommuner infört utvidgat kommunalt renhållningsmonopol även vad gäller den här typen av avfall. Således har frågan fått sin lösning i våra största kommuner: Stockholm, Göteborg och Malmö.

När nu frågan om den centrala anläggningen för destruktion av avfall lösts finns det ingen anledning till misstro, att tro att utvecklingen inte kommer att

fortsätta, så att kommunerna i tillräcklig omfattning kommer att kunna ta hand om miljöfarligt avfall.

Mot den bakgrunden bör kammaren avvisa yrkandet i den socialdemokratiska reservationen nr 1.

Jag vill härefter med några ord beröra återvinningen av pappersavfall. Utskottet har här inte funnit anledning att förtiga att utvecklingen av pappersinsamlingen har gått långsammare än vad som förutsågs 1975. Det beror bl. a. på att pappersbrukens prissättning inte möjliggör sådan ersättning till kommunerna att de får rimlig täckning för sina insamlingskostnader. Detta har dock inte hindrat att den insamlade pappersmängden väsentligt ökat under det senaste året. Det finns därför välgrundad anledning att påstå att vi om något år kommer att ha uppnått det 1975 uppsatta målet.

Utskottet konstaterar att det är olyckligt att returpapperet i dag i en del kommuner går bland annat avfall till förbränning i värmecentraler. Bränning av papper utgör, enligt utskottet, en kvalitativt sämre form av återvinning än vad fiberåtervinning utgör. En granskning pågår inom statens pris- och kartellnämnd beträffande priset på returpapper. Det finns därför anledning att ställa sådana förväntningar på denna granskning att priset på returpapper i fortsättningen förhoppningsvis kommer att vara sådant att kommunernas kostnader för insamlingsverksamheten skall täckas.

Med hänsyn till vad som här framhållits anser utskottet att det socialdemokratiska yrkandet också på denna punkt bör avslås.

Herr talman! Jag yrkar på alla punkter bifall till utskottets hemställan.

Jag vill helt kort säga några ord till Per Israelsson om resonemanget beträffande förträfflig lokalisering, som han så finurligt uttryckte det. Han ansåg att det var lämpligt med en förläggning till en glest befolkad plats vid kusten, där det skulle vara ständig frånlandsvind. Där skulle anläggningen kunna placeras. Jag tycker att vi skall ta upp ett resonemang om det här i kammaren, Per Israelsson. När frågan för mycket kort tid sedan hade aktualitet var det synd att ni inte, från era utgångspunkter, pekade på var den här platsen vid kusten med ständig frånlandsvind och gles befolkning låg någonstans! Jag utgår från att platsen är så rasande glesbefolkad att ni inte har för avsikt att tillfråga befolkningen där, såsom ni nu förrebrår regeringen att den inte gjorde beträffande Norrtorp.

Man bestämde lokaliseringen, säger Per Israelsson, och därefter försökte man introducera anläggningen. Det var inte bra, säger han. – Jag tycker att herr Israelsson skulle utveckla sin syn på hur beslutet borde gå till och peka på det där förträffliga kustområdet med de ständigt gynnsamma vindarna. Det är verkligt konstruktiva idéer ni för fram – men peka på var platsen finns!

Anf. 42 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Inom ramen för en repliktid på tre minuter går det inte att utveckla detta så mycket, men jag kanske får återkomma i slutet av debatten, om vi inte hinner klara ut det hela på 2 x 3 minuter.

Arne Andersson i Ljung började med att ställa frågan: Vad vill motionärerna som inte är tillgodosett? – Vi vill ha bästa möjliga teknik, så långt den har kommit i dag. Vi är inte övertygade om att det utan vidare blir den tekniken om det inte finns ett tryck på att det skall vara det. Arne Andersson säger att vi slår in öppna dörrar. I så fall höll partikamrater till både statsministern och Arne Andersson på med det när jordbruksministern besökte Norrtorp och Kumla kommun vid de informationsträffar som jag nämnde. Det var nämligen bönder, som säkert röstar med både moderaterna och centern, som var mycket upprörda och alls inte ville ha anläggningen, och det var mycket svårt att övertyga dem om att det här var ett riktigt beslut.

Arne Andersson påpekade att det har skett skärpningar i miljökraven från det ursprungliga förslaget om Norrtorp. Det är positivt – det skall jag erkänna. Men vi är inte övertygade om att dessa skärpningar och de ytterligare som kan uppnås är sådana att en inlandslokalisering mitt i en jordbruksbygd verkligen är försvarlig.

Jordbruksministern gick dessutom vid Kumlamötet med på att tillsätta en särskild utredning som försvarets forskningsanstalt skall göra och SMHI medverka till. FOA:s utredning skall bl. a. utröna vad som i värsta fall skulle kunna bli resultatet för bygden vid ett haveri eller en brand i anläggningen – jordbruksministern lovade att detta skall utredas.

Frågan är då: Är man beredd att avvakta utredningen eller skall man börja bygga? Är man så säker på att man har rätt, att man kan göra detta? Det är en fråga som jag tagit upp i en interpellation som kommer att besvaras senare. Det kanske vi inte kan klara ut här i dag – det är så att säga jordbruksministerns bord.

Slutligen vill Arne Andersson att vi skulle anvisa en plats där anläggningen för avfallshantering skall ligga, om vi nu inte vill ha den i Norrtorp. Det är jag inte utan vidare beredd att göra – det måste utredas. Men i den debatt som ägde rum i Kumla framlades det faktiskt ett konkret förslag om en plats vid Östersjökusten, vilket jag inte utan vidare står för. Men skall man ändra lokaliseringen måste det bli fråga om ett kustläge, förslagsvis på östkusten, med gles befolkning.

Anf. 43 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Vi socialdemokrater finner det mycket tillfredsställande att ett beslut om en behandlingsanläggning nu antligen har fattats. Vi finner det också mycket välbetänt att man har ställt långtgående miljövärdskrav när det gäller utsläppen både till vatten och till luft från anläggningen. Det tycker jag det finns skäl att understryka.

Men samtidigt som jag säger det vill jag ändå säga att vi inte tycker att det skulle ha varit så svårt för utskottets majoritet att också hålla med oss om det som vi anför i vårt särskilda yttrande, nämligen att det är viktigt att det nu sätts in tillräckliga ekonomiska resurser för byggandet och inrättandet av anläggningen. I detta trånga ekonomiska läge tror jag det är viktigt att vi är överens i sådana här frågor.

Arne Andersson i Ljung talade om att det började bli väldigt bra när det gällde mottagningsstationer för miljöfarligt avfall och mellanlagringsstationer. Jag skulle då ändå vilja fråga Arne Andersson: Är det verkligen positivt att endast ett 60-tal kommuner har genomfört speciella insatser till insamling av miljöfarligt avfall och infört s. k. utvidgat kommunalt renhållningsmonopol när det gäller miljöfarligt avfall?

Det är trots allt så att miljöfarligt avfall rätt ofta kommer från industrier som är belägna utanför de stora städerna. Man behöver alltså i oerhört många kommuner göra sådana insatser. Vi tycker att det mycket snabbt borde komma till stånd överläggningar med Kommunförbundet i den här angelägenheten.

Egentligen får man säga att det är anmärkningsvärt att det ansvariga statsrådet inte har varit närvarande i dag i behandlingen av huvudparten av jordbruksdepartementets budget och vid behandlingen av dessa viktiga frågor om avfallshanteringen. Jag tycker att en direkt förklaring till dröjsmålen med avfallshanteringsfrågan hade varit på sin plats här i dag. Jag kan bara beklaga att vi inte kan få en sådan förklaring.

Anf. 44 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag har väl ingen anledning att uppträda som försvarsadvokat åt jordbruksministern, men det är helt klart att frågan hade en lösning – vi har erkänt att den dröjde länge – när motionerna skrevs och när reservationerna i utskottet skrevs. När då ledamöter i utskottet inte nöjde sig med att frågan hade en lösning, tog jag mig friheten att peka på hur man måste forma sina yrkanden om man över huvud taget vill vara med i en debatt som i och för sig skulle kunna tonas ner litet grand.

Jag vill gärna ge Grethe Lundblad och Per Israelsson det erkännandet att visst blir debatten litet mattare när man verkligen inte kan framföra den kritik som man avsåg att föra fram. Regeringen har så småningom fått till stånd en lösning, och det tycker jag att vi skall vara utomordentligt glada för.

Om Per Israelsson tror att inte bästa teknik kommer att användas i den här anläggningen med mindre än att vi trycker på, som han uttryckte det, då har jag förstått vad man menar med motionen och att motionärerna har utomordentligt liten tilltro till regeringen. Det är i och för sig inte överraskande, men om man antar att regeringen inte avser att använda bästa teknik så är det väl en alldeles ovanligt stor misstänksamhet som läggs i dagen.

Detsamma vill jag säga till Grethe Lundblad: Är det inte pessimistiskt i överkant att tro att regeringen inte kommer att ge tillräckliga resurser för att anläggningen skall komma till stånd? Jag tycker att vi gemensamt borde kunna vara glada över att en så svår fråga håller på att få en tillfredsställande lösning. Glädjen över det borde kunna sträcka sig över blockgränserna här i riksdagen.

Anf. 45 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag hann inte riktigt med allt förra gången och skall beta av litet till.

Arne Andersson i Ljung ställde i sitt första anförande frågan till mig hur vi anser att det skall gå till när man lokaliserar en anläggning för hantering av miljöfarligt avfall. Vad är det som har gått så tokigt? undrade han.

Jag vill påminna om det förslag som föreligger om ändringar i miljöskyddslagen, ett förslag som regeringen faktiskt har lagt fram. Vi har yrkat på vissa ändringar i det, men det är ändå ett förslag.

Regeringen menar i förslaget att när man i fortsättningen söker koncession enligt miljöskyddslagen skall man först ta kontakt med den lokala befolkningen. De som är berörda av ärendet skall kontaktas först, och deras synpunkter skall tillföras det material som går in med ansökan. Då kommer de synpunkterna in på ett tidigt stadium så att det går att ta hänsyn till dem innan man har knutit upp sig i ett lokaliseringsbeslut. Det förfarandet tycker jag är riktigt.

Sedan säger Arne Andersson att jag tycks ha väldigt liten tilltro till regeringen, och det uttrycker han förståelse för. Ja, vi är nog överens om hur det är med den saken. Därför anser jag att det behövs ett visst tryck för att få bästa teknik.

Aktionsgruppen mot SAKAB:s lokalisering till Norrtorp har nyligen besökt den anläggning med motsvarande funktion som finns i Danmark och vars utrustning liknar den som SAKAB tänker använda. Aktionsgruppen har kommit fram till att den utrustningen kanske inte fungerar så bra som SAKAB har sagt. Så det finns anledning att titta på vad som är bästa teknik i det här fallet.

Och det finns som sagt anledning att ta hänsyn till vad befolkningen i området säger. Vid ett möte där sakkunniga från Yrkesmedicin i Örebro var med sade de att de vågar inte uttala sig om riskerna. Det är nämligen så att det kan komma ut ytterst små mängder av mycket farliga ämnen som dioxiner och dibenzoefuraner. Trots att det kan röra sig om så små mängder att det rent av kan vara svårt att mäta dem kan de ändå vara farliga. Vid driftstörningar kan sådana gifter komma ut, och det har oroat befolkningen som vill ha säkra uppgifter om att ett haveri inte kommer att leda till att omgivningen blir förgiftad.

Invånarna i området är relativt överens om att fungerar anläggningen som det är tänkt är det inte så farligt, men om den inte gör det kan det bli farligt, och det är detta människorna är oroliga för.

Anf. 46 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! I utskottets betänkande kommer det faktiskt ändå på flera ställen fram viss undran och oro. Man säger bl. a. att om inte SAKAB får tillfredsställande möjlighet att lagra det miljöfarliga avfallet, föreligger det en risk för att erforderliga säkerhetskrav inte kan iakttas, och man anser också att regeringen skall ha dessa frågor under noggrann uppmärksamhet. Man understryker vidare att den statliga myndigheten har ett särskilt ansvar

när det gäller fortsatta insatser för att öka pappersinsamlingen.

Jag tycker att utskottet i dessa frågor har svansat som katten kring het gröt och inte vågat säga ifrån. Det hade varit bättre om man hade sagt direkt ifrån, att nu måste regeringen ta till överläggningar med kommunen och Kommunförbundet för att verkligen få en plan.

Vad beträffar resurserna till SAKAB-anläggningen i Närke är det väl ändå så - och det tror jag också att Arne Andersson i Ljung erkänner - att man i en svår ekonomisk situation tyvärr måste vara pessimist när det gäller om tillräckliga ekonomiska resurser kan anvisas. Därför hade det funnits anledning för utskottet att verkligen understryka hur oerhört viktig den frågan är.

Anf. 47 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte replikera Per Israelsson, eftersom han uttryckligen använde sig repliktid till att fortsätta ett anförande som han för en stund sedan inte hann hålla färdigt.

Jag tycker, Grethe Lundblad, att utskottet på flera av de punkter vi diskuterar har uttryckt precis den försiktighet som ett utskott bör visa när det gäller så utomordentligt svåra frågor. Här finns det inte utrymme för att vara självsäker och slå sig för bröstet och tycka att det här har vi löst så att det en gång för alla är bra, utan vi har faktiskt med en viss ödmjukhet umgåtts med problemet. Därför har det naturligtvis varit särskilt svårt att skriva reservationer till detta betänkande, och det framgår - jag har pekat på det - att de får den utformning som de nu har fått när utskottet är så ödmjukt som det har varit. I och för sig bådär det gott för det samarbete som vi kanske behöver i de här besvärliga miljöfrågorna.

Tredje vice talmannen anmälde att Grethe Lundblad anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 48 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Beträffande de oskuldssfullhetens kläder som Grethe Lundblad draperade sig i när det gällde SAKAB-anläggningen och vår inställning till avfallsfrågor vill jag lämna den kommentaren att modet växlar - inte bara klädmodet utan också modet att kritisera och modet att ta ansvar. Tanken på SAKAB-anläggningen i Norrtorp var nämligen för länge sedan väckt i regeringskansliet. När nu den nuvarande jordbruksministern angräps i förläggningsfrågan kanske både Grethe Lundblad och jag borde ha haft modet att träda upp till hans försvar för att på så sätt låta ett sådant här ärende litet snabbare komma till sin fullbordan. Det är möjligt att vår gemensamma inställning i de här frågorna borde få ett sådant uttryck någon gång.

I anledning av ett särskilt yttrande från Kerstin Sandborg och mig till det jordbruksutskottets betänkande vi nu har till behandling vill jag anföra några synpunkter.

Under en följd av år har intresset för återvinning och modern avfallshantering varit stort. Flera gånger har i riksdagen betonats att avfall är en resurs

---

Avfallshantering

som i största möjliga utsträckning skall användas. Inte minst från jordbruksutskottets sida har framhållits att återanvändning måste vara en ledande princip vid omhändertagande och behandling av avfall.

Och visst har framsteg gjorts på återanvändningsområdet. På skilda håll inom näringslivet sker återvinning av avfall i en utsträckning som kanske skulle överraska, om en kartläggning gjordes. En sådan skulle dessutom i och för sig vara bra, då erfarenheter kunde komma flera till nytta.

Men huvudintrycket är tyvärr att trots ett stort intresse har nog inte det verkliga genombrottet för återanvändningsprincipen skett. Ökade oljepriser t. ex., och därmed ökade ekonomiska förutsättningar, är dock i nuläget starkt pådrivande. I vår marknadsekonomi är det av största betydelse att det finns ekonomiska fördelar att hämta i tekniker där återanvändningsprincipen är ledande.

I vår motion 1980/81:1381, som ligger till grund för det särskilda yttrandet, har Esse Petersson och jag pekat på att det kan finnas onödiga hinder för ett rationellt återanvändande av avfall.

Återvinning är en metod att reducera Sveriges stora oljeberoende. En stor del av avfallet från hushåll och industrier kan användas som bränsle i fjärrvärmeanläggningar. Sådana är i funktion, och flera projekteras.

Naturvårdshänsyn är också ett viktigt skäl till ökad återanvändning, inte minst när det gäller att förhindra nedskräpning.

Andra miljöskäl för en förnuftig avfallsbehandling är vikten av att miljöfarligt avfall uppmärksammas och dess väg genom industriprocess och användning följs upp. Det kan då bli möjligt att på olika vägar återsamla det miljöfarliga avfallet, så att det inte hamnar i naturen eller lagras på arbetsplatser.

Ett annat skäl till att satsa på återvinning av just miljöfarligt avfall är att det kan underlätta andra former av återvinning. Hur miljögifterna omhändertas borde klargöras där produktionsprocessen finns, så att vi i större utsträckning slipper att ha dessa gifter med i reningsverk och återvinningsanläggningar. Användningen av rötslam i jordbruket skulle ges bättre förutsättningar, om en bättre sortering av avfall kunde ske.

Likaså kunde t. ex. tungmetallutsläppen, då avfall använts som bränsle, minskas genom att miljöfarliga produkter återsamlas och t. o. m. i vissa fall återvinns. Att låta miljöfarliga produkter genomgå en förbränningsprocess är inte bra och bör undvikas.

Jag vill fastslå några saker:

En bättre avfallshantering är en viktig del av natur- och miljövården. Återvinning och förbättrad avfallsbehandling är också till stor del en fråga om ekonomi.

Samhället kan utfärda föreskrifter om hur avfall skall hanteras. Men det gäller också att hitta lösningar som har förutsättningar att fungera i praktiken och till rimliga ekonomiska kostnader.

Det kan antas att strävandena att förbättra återvinningen av avfall i mångt och mycket måste gå ut på att undanröja hinder som i dag kan finnas i vägen för verksamheten.

Två viktiga hinder för en fungerande bättre återvinning borde kunna försvinna.

För det första ger nu energipolitiken starka skäl för att ersätta olja med avfall.

För det andra tycks den centrala anläggningen för omhändertagande av miljöfarligt avfall nu komma till stånd. Där kan en del avfallsåtervinning äga rum i anslutning till själva anläggningen. Anläggningen bör också kunna möjliggöra att olika miljöfarliga ämnen försvinner ur annat avfall.

Men det kan misstänkas att andra ganska onödiga hinder finns kvar. Av den anledningen har Esse Petersson och jag i motion 1381 till årets riksmöte yrkat på att en kartläggning av avfallshanteringens hinder och möjligheter skulle genomföras.

Det är frågor av rent praktisk natur när det gäller ekonomi, juridik och teknik som vi vill ha belysta. Principerna kring återanvändning och avfallshantering har ju riksdagen slagit fast flera gånger.

Herr talman! Vid behandlingen i jordbruksutskottet har vi inte reserverat oss till förmån för yrkandet i motionen. I vårt särskilda yttrande redovisar vi anledningen till detta.

Naturresurs- och miljökommittén planerar att till hösten framlägga ett delbetänkande. Enligt vad vi erfarit kommer där problematiken kring återvinning att behandlas.

Vid en tidigare behandling i jordbruksutskottet av motsvarande motion har vi reserverat oss och därvid påpekat att direktiven för naturresurs- och miljöutredningen är av en så principiell inriktning att dess arbete inte så mycket gällde det praktiskt inriktade utredningsarbete kring återvinningsfrågorna som vår motion förordar. Även om denna invändning i och för sig kvarstår, har vi funnit det rimligt att riksdagen nästa gång i sak behandlar återvinningsfrågorna sedan nämnda delbetänkande avgivits.

Herr talman! I övrigt yrkar jag bifall till jordbruksutskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 49 KARL LEUCHOVIUS (m):

Herr talman! Jag har som motionär begärt ordet enbart för att få anlägga några synpunkter på det avsnitt i utskottets betänkande 1980/81:19 som vi nu behandlar och som berör den kommunala renhållningen. Denna fråga har ju blivit nästan en följetong här i riksdagen under 1970-talet. Även om mycket har förbättrats – framför allt för glesbygdens invånare – genom utvidgningen av 1970 års kommunala renhållningslag finns det fortfarande stora problem i många bygder av vårt land. Erkänns kan naturligtvis också att det finns kommuner där det fungerar alldeles utmärkt.

Även 1979 års renhållningslag har blivit en besvikelse. Den frihet som kommunerna där fick, nämligen att själva utforma renhållningsordningen, har på många håll inte blivit någon förbättring. I jordbruksutskottets betänkande nr 1978/79:35, vilket låg till grund för riksdagens beslut, trycktes ganska så starkt på att hänsyn skulle tas till fastighetsinnehavarnas möjlighet att själva ta hand om sitt hushållsavfall och på att bortforslingen av detta skulle

Avfallshantering

anpassas till behovet. Utskottet såg det som angeläget att kommunerna skulle tillvarata lagens möjlighet att smidigt anpassa renhållningsorganisationen till de enskildas behov och önskemål, inom ramen för vad som från hälso- och miljövårdssynpunkt kan accepteras.

Vi från moderata samlingspartiet trodde inte att dessa uttalanden skulle räcka, utan vi begärde i en reservation en laglig rätt för fastighetsägarna att själva få lösa sitt avfallsproblem och omhänderta sitt hushållsavfall.

Nu har det konstaterats att alltför många kommuner har struntat i vad utskottet och riksdagen förutsatte och i stället bara fortsatt med sin tidigare, hårda och osmidiga renhållningsordning. Vissa kommuner – jag kan t. ex. nämna Gotland – klargjorde redan i de samrådsbrev som sändes ut till fastighetsägarna att kommunen avsåg att utarbeta en renhållningsordning som i huvudsak innebar att dåvarande bestämmelser skulle bibehållas.

Herr talman! I alltför många kommuner finns tyvärr de där problemen fortfarande kvar även efter 1979 års beslut. Många som brevledes eller per telefon begärt råd och upplysningar har varit helt förtvivlade, känt sig hjälplösa och ansett sig sätta under förmyndare. Att besvär överklagas och besök av kronofogden sker är fortfarande ganska vanligt, och det har ju t. o. m. hänt uppe i Östersund att en fastighetsägare brände ner sitt fritidshus, som protest mot myndigheternas krav på sophämningsavgifter. Han hade aldrig lämnat några sopor till den kommunala sophämtningen, och han hade heller aldrig haft något behov därav.

Det kan bara inte få fortsätta på detta vis. I den motion som vi moderater väckt begärde vi att renhållningslagen ändras på sådant sätt att innehavare av fastigheter ute i glesbygden ges en lagstadgad rätt att själva få omhänderta sitt hushållsavfall. Detta vårt yrkande har utskottet inte velat tillstyrka utan har i stället nöjt sig med ett uttalande, där det står så här:

”Utskottet finner skäl att åter understryka uttalandet från 1979. Kommunerna bör inom ramen för det från hälso- och miljövårdssynpunkt lämpliga anpassa renhållningsorganisationen efter de enskildas behov och önskemål.”

Vi tycker att det är bra att man ytterligare en gång har understrukt detta självklara förhållande. Vi får väl för tillfället nöja oss med detta besked och hoppas, att kommunerna så småningom skall kunna använda de möjligheter de har att lösa detta problem på ett smidigt, enkelt och bra sätt för invånarna i de kommuner där man råkat få de stora problem som förekommer på vissa håll.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Anf. 50 LENNART BLOM (m):

Herr talman! Jag skulle vilja göra några reflexioner över vad som hittills har sagts i debatten rörande SAKAB och den delen av det problem vi nu har aktuellt framför oss. Jag gör det naturligtvis inte som talesman för något utskott, utan mot bakgrund att jag sedan sommaren 1977 är ordförande i detta huvudsakligen statsägda företag – staten äger 85 %.

Grethe Lundblad erinrade i sitt inlägg bl. a. om BT Kemi. Hon sade att det

kan komma fler skandaler och att det är angeläget att vi kommer till rätta med detta problem. Jag delar fullkomligt hennes synpunkt, men tycker också att det är riktigt att erinra om vad naturvårdsverkets generaldirektör har framhållit, nämligen att vi intill för inte så många år sedan inte hade någon annan metod för omhändertagande av miljöfarligt avfall. Det t. o. m. rekommenderades att det miljöfarliga avfallet skulle tas om hand genom nedgrävning. På detta område finns gamla synder, och man kan använda ordet skandal. Men vi bör se händelserna i deras tidsmässiga sammanhang – vi har lärt sent.

Den kritik som förs fram i socialdemokraternas reservation 1 och särskilda yttrande hänför sig dels till den försening av den centrala anläggningen som har skett, dels till svårigheterna att lösa mottagnings- och lagringsanläggningsfrågorna. På den sista punkten talas det om önskvärdheten av en lokaliseringsplan. Jag som i bolaget under några år har sysslat med dessa frågor kan inte riktigt ansluta mig till de kritiker som använder uttryck som passivitet och fromma förhoppningar – Grethe Lundblad gjorde detta i sitt anförande. Av våra relationer till departementet har det hela tiden klart framgått att man i departementet har arbetat med frågorna men naturligtvis varit bekymrad över alla komplikationer.

Det bör också sägas att förseningen skall ses mot den bakgrunden att alla kommuner och alla vettiga människor inser att anläggningar av denna typ behövs, men att de allra flesta anser att de skall ligga i någon annan kommun än den egna. Det kan kanske – även om det litet avviker från den vanliga ordningen – vara motiverat att direkt påpeka hur vissa kommuner som har ställt sig positiva i sina kontakter med SAKAB mer eller mindre snabbt har svängt under intryck av en beslutsam och uppjagad opinion. Opinionsen har ofta varit osaklig, men lyckats få allt fler underskrifter på de cirkulerande uppropen.

I Falkenberg hade alla på den politiska sidan sagt att det var helt all right att där bygga en tillfällig lagringsanläggning. Det tog några månader, sedan sade alla att det inte gick. I Kumla kommun var man till en början mycket mer positiv än vad man sedermera har blivit, trots att ingenting i sak har förändrats. I Kramfors var man oerhört positiv, men tappade så småningom alltmer modet. Sedan drogs kalken undan från de ansvariga genom att koncessionsnämnden sade nej när det gällde den centrala anläggningen. Jag tror att vi skall göra det klart för oss att läget är så här och att det är svårt att hantera denna fråga. Och miljögrupperna, särskilt en del udda sådana som lever på att odla sådana här kampanjer, är mer övertygade än några andra om att dessa problem skall lösas, men alltid på något annat sätt än vad som föreslås.

Planeringen av Norrtorpsanläggningen har dragit ut på tiden, vilket utskottets talesman Arne Andersson i Ljung här underströk. Det är ytterst beklagligt, men nu är anläggningen på gång. Anledningen till förseningen var ju att beslutet i koncessionsnämnden, som sade ja till Norrtorp, överklagades av naturvårdsverket. Om så inte hade skett, skulle vi redan i dag ha varit på mycket god väg med uppförandet av anläggningen.

Får jag också nämna den synpunkt i fråga om kontakter med kommuner och kommunförbund som framförs i reservation 1. Jag ställer mig litet tveksam till detta vid en bedömning av hur stora möjligheterna är att på detta sätt uppnå något positivt när det gäller en lokaliseringsplan, som regeringen skulle åstadkomma. Vi tror nog trots allt att vi i bolaget skall kunna klara den delen av problemet, även om det är många stenblock i vägen.

Vad gäller möjligheterna för Kommunförbundet, som är delägare i SAKAB, att påverka kommunerna att i ökad omfattning ansluta sig till monoopolet, så finns det sådana. Men Kommunförbundet har ju fått lov att säga att det tyvärr inte finns några hyggliga mottagningsresurser ännu på ett tag. Det har inneburit att det har tagit sin tid. Vi har inte fått i gång detta arbete som vi hade hoppats. Men jag är helt övertygad om att Kommunförbundet – jag har f. ö. tillhört Kommunförbundets presidium – och kommunerna på allt sätt kommer att konstruktivt samarbeta för att detta arbete skall komma väl i gång.

Herr talman! Jag skall sluta med några positiva punkter.

SAKAB räknar nu med att kunna börja bygga på platsen under våren. SAKAB torde få fullt tillfredsställande finansiella resurser i den tilläggsbudget 3 som inom kort kommer att läggas på riksdagens bord.

De skärpta miljömässiga kraven är SAKAB givetvis berett att leva upp till. Det behöver egentligen inte sägas, men SAKAB är en i grund och botten miljövänlig institution. Och den verkställande ledningen är självfallet medveten om sin skyldighet mot omgivningen, vare sig det gäller den centrala anläggningen eller det gäller skilda mottagningsstationer.

För egen del vill jag uttrycka förhoppningen att riksdagen med detta för sista gången har diskuterat de här frågorna i ett så kritiskt tonläge. Jag är övertygad om att vi kommer tillbaka till frågorna, och konstruktiva förslag är alltid välkomna. Bolaget och vederbörande departementschef är alltid beredda att ta emot konstruktiva förslag. Det här problemet kan vi nu lösa, och vi kommer att kunna göra det, men det är nödvändigt att vi drar åt samma håll.

Anf. 51 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Min avsikt är inte att rycka i gång debatten och förlänga den nämnvärt. Jag vill bara avslutningsvis göra några konstateranden.

Lennart Blom tog upp en del nya saker. Han påpekade att det bara för några år sedan var en etablerad metod att gräva ned miljöfarligt avfall. Den utveckling som lett till att vi inte gör det i dag tyder ju på att någonting har hänt. Att en sådan utveckling har skett visar också detta att det ständigt kan komma fram ny och bättre teknik som vi måste ta hänsyn till, som jag redan tidigare har påpekat.

Sedan säger Lennart Blom att kommunerna har svängt, och det stämmer nog, speciellt vad gäller Kumla kommun inför det föregående valet.

Lennart Blom sade också någonting som jag däremot inte är överens med honom om. Han sade nämligen att ingenting i sak har förändrats i Kumla, om jag fattade honom rätt. Det gällde alltså lokaliseringen i Norrtorp. Det var

nästan bara på grund av detta som jag begärde ordet. Han sade f. ö. samtidigt att naturvårdsverket överklagade koncessionsnämndens beslut om Norrtorp och att arbetet med anläggningen därför blev fördröjt, och det är riktigt. Men för att gå tillbaka till det Lennart Blom sade om att ingenting hade förändrats, vill jag säga att det har gjorts det. Det är ju vad som skett i och med att naturvårdsverket överklagat. Miljökraven har skärpts. Och den hårda opinionen på senaste tiden har lett till att man gör ytterligare kontroller – i varje fall om jordbruksministern lever upp till det han har lovat. Han har nämligen lovat att FOA skall göra en utredning om vad som kan hända vid brand eller haveri i anläggningen. Det hade säkert inte hänt om inte överklagandet gjorts.

Det har alltså hänt en del saker som är positiva, just genom att naturvårdsverket m. fl. överklagade det första beslutet. Det var egentligen det som jag ville ha fastlagt i protokollet innan vi slutar.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (central anläggning för behandling av miljöfarligt avfall)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 17 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1094 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (mellanlagrings- och mottagningsstationer för miljöfarligt avfall)

Vid votering genom rösträkning avgavs 140 röster för utskottets hemställan och 140 röster för reservation 1 av Maj Britt Theorin m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Kammaren beslöt med 140 röster att betänkandet i dess helhet skulle återförvisas till utskottet. 140 röster avgavs för att mom. 3 skulle avgöras omedelbart genom lottnings. 2 ledamöter avstod från att rösta.

8 § Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1980/81:18 om anslag till sjukförsäkringen och vissa yrkesskadeersättningar (prop. 1980/81:100).

Punkt 1

Sjukförsäkringen

Anf. 52 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! I debatten den 11 december 1980 yrkade jag bifall till en reservation, som var fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande 1980/81:14. Utskottets socialdemokratiska ledamöter framhöll att tilläggsdirektiven till sjukpenningkommittén, som syftade till besparingar inom sjukförsäkringen, ingav allvarliga farhågor för att försäkringen skulle komma att försämrats och att fördelningssynpunkterna inte skulle komma att

beaktas. Vi uttalade också en berättigad oro över att sjukpenningkommittén skulle ta fram ett underlag, som innebar en urholkning av försäkringsskyddet, under stor brådska. Vi begärde att direktiven från 1978 och den ursprungliga planläggningen för arbetet fortfarande skulle gälla.

Det är kanske, herr talman, överflödigt att påpeka att reservationen avsågs. Vi har denna gång avgivit ett särskilt yttrande. Sjukpenningkommitténs betänkande kommer nu inom kort att överlämnas till socialministern. Vi anser det därför ytterst angeläget att understryka vikten av att eventuella ändringar av vårt sociala trygghetssystem sker med socialpolitiska utgångspunkter. Det kan finnas anledning att befara att avsikten med sociala reformer och stödåtgärder förbleknar och att man ensidigt och kortsiktigt fastnar i ett sifferspäckat material.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag uttalar förhoppningen att socialministern, även om utredningen fick arbeta under en tidspress som inte kan anses acceptabel – sex månader – låter remissinstanserna få god tid på sig att ta ställning till ett måhända svårgenomträngligt material.

Anf. 53 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Ungdomen diskrimineras inom sjukkassan. Det räcker inte om de unga har en inkomst som överensstämmer med eller överstiger det belopp som gäller för sjukpenning, de måste också uppfylla ett ålderskrav, nämligen 16 år. Detta är, enligt den uppfattning som vpk har framfört gång på gång under de senaste årens riksdagar, en så orättfärdig bestämmelse att den bör undanröjas omedelbart.

Nu skriver utskottet om den här frågan på ett sätt som om den var på väg att lösas inom kort. Det påpekas på s. 4 i betänkandet att socialpolitiska samordningsutredningen har föreslagit att 16-årsgränsen för tillhörighet till sjukpenningförsäkringen skall slopas och att betänkandet nu efter remissbehandling bereds inom regeringskansliet. För en ännu inte miljöskadad riksdagsledamot ter det sig häpnadsväckande att en så enkel detalj i det hela skall behöva ytterligare beredas efter att ha, som det heter, utretts i en statlig utredning. Vari består de invändningar som man ytterligare måste beakta i denna "beredning"? Det är dock fråga om en ganska enkel och lättfattlig rättvisepincip. För de ungdomar som har turen att komma ut i arbetslivet efter grundskolans slut är det, med nuvarande orimliga ordning, helt avgörande vilken tid på året man är född om man skall få sjukpenning eller ej. Vi har i realiteten alltså unga människor som vill ut i arbetslivet vid denna tidpunkt i livet. Som det i dag är med tillgång på arbete, tvingas många i den här situationen att flytta till annan ort än hemorten. Inkomsten är nu som den är – dvs. så låg att det jämnt upp går att klara uppehållet om man har inkomst hela tiden. En sjukskrivning innebär ofta rena katastrofen. I den situationen kan då ungdom under 16 år försättas enbart genom en oklok bestämmelse, som nu tyvärr har överlevt årliga påpekanden i riksdagen under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet.

Det finns inga skäl att inte bifalla motion 203 om slopande av 16-årsgränsen

vid allmän försäkring, och jag yrkar därför, herr talman, bifall till den motionen.

Nr 104

Torsdagen den
26 mars 1981

Sjukförsäkringen

Anf. 54 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande 1980/81:18 behandlar ett flertal motioner som har avstyrkts av ett enligt utskott. De flesta motionerna ryms inom sjukpenningkommitténs arbetsområde, och utskottet anser att man bör avvakta resultatet av dess arbete.

Vad beträffar motionen av Lars Werner m. fl. om slopande av åldersgränsen 16 år för rätt till sjukpenning vill utskottet avvakta remissbehandlingen av socialpolitiska samordningsutredningens betänkande, i vilket föreslås att den nedre åldersgränsen slopas. Utskottet anser därför inte att något särskilt uttalande är påkallat f. n.

Raul Blücher yrkar trots detta bifall till motionen. Jag skall inte säga något om det, annat än att jag tycker att vi kunde ha enat oss om att avvakta den remissbehandling som f. n. pågår.

Den motion som Doris Håvik och Birgitta Johansson har väckt har tillstyrkts av ett enligt utskott. Utskottet delar nämligen den uppfattningen att en snar översyn bör göras av gällande bestämmelser rörande rätten till sjukpenning. Svårigheten att tolka sjukdomsbegreppet har inte sällan ställts på sin spets här under kammardebatterna. Vi anser i utskottet att en närmare penetrering av dessa frågor är nödvändig.

När det gäller motion 302 om ändring av reglerna för rätt till sjukpenning för att förhindra fosterskador vill utskottet erinra om att riksdagen har gett regeringen till känna utskottets uppfattning i den frågan genom en riksdagsskrivelse. Vi anser således inte någon ytterligare åtgärd vara påkallad f. n.

Vad beträffar det särskilda yttrande från den socialdemokratiska gruppen som Doris Håvik här talade om ser vi detta närmast som en liten önskelista från den socialdemokratiska gruppen, då något annat yrkande i ärendet inte föreligger. Men naturligtvis kan jag väl säga att vi alla i utskottet delar uppfattningen att bedömningar i de här frågorna bör göras från socialpolitiska utgångspunkter. Där tror jag att jag kan säga att vi är ganska överens.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 55 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Av skäl som jag inte kan gå in på nu, eftersom jag sitter med i utredningen, finns det berättigad anledning peka på att en bedömning bör göras utifrån socialpolitiska utgångspunkter.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 17 för motion 203 av Lars Werner m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Punkt 2

9 § Delpensionsförsäkringen

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1980/81:19 om delpensionsförsäkringen.

Anf. 56 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! I en reservation till socialförsäkringsutskottets betänkande 1980/81:14 framförde de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet sin mening i frågan om pensionsnivån inom delpensionsförsäkringen. Vi framhöll att riksförsäkringsverkets rapport om erfarenheter av delpensioneringen visade att delpensionsreformen har fungerat på avsett vis för anställda förvärvsarbetande.

Regeringen hade själv beställt en undersökning av riksförsäkringsverket, och materialet avlämnades av verket den 1 oktober 1980. Det förtjänar påpekas att propositionen om neddragning kom den 2 oktober 1980.

I riksdagsdebatten den 11 december 1980 uttalade jag min förvåning över att regeringen inte avvaktade riksförsäkringsverkets rapport innan man beslutade att sänka kompensationsnivån inom delpensioneringen från 65 % till 50 %. Riksförsäkringsverkets rapport visade klart att antalet delpensionärer motsvarade beräkningarna vid delpensionsreformens genomförande.

Vi yrkar att pensionsnivån för anställda förvärvsarbetande återställs till sin ursprungliga nivå, 65 %, fr. o. m. den 1 juli 1981. Vi kan inte finna att en kompensationsnivå på 65 % är att anse som stötande hög inom något annat pensionssystem. Varför då just inom delpensionssystemet?

Delpensionsreformen skall enligt riksdagsbeslut finansieras genom arbetsgivaravgifter. Riksförsäkringsverkets rapport visade att ett underskott i delpensionsfonden uppstod i slutet av år 1978. Verket föreslog därför redan 1977 regeringen att avgiften skulle höjas från 0,25 % till 0,45 % fr. o. m. år 1978 för att man skulle undvika underskott.

Ingenting hände. Regeringen negligerade riksförsäkringsverkets förslag. Först fr. o. m. den 1 januari 1980 genomfördes en höjning av avgiften, och den är från denna tidpunkt 0,50 %.

Under tiden har underskottet i delpensionsfonden ökat. Hade regeringen följt riksförsäkringsverkets förslag skulle inkomsterna för år 1979 uppgått till 940 milj. kr. i stället för ca 520 milj. kr. Fondunderskottet skulle då ha stannat på ca 70 milj. kr. i stället för 490 milj. kr. Om inte delpensionsfonden får erforderligt tillskott kommer underskottet i fonden att år 1980 uppgå till ca

650 milj. kr., 1981 till ca 790 milj. kr. och 1986 i runda tal till 1 480 milj. kr.

Riksförsäkringsverket redovisar också att man med en temporär höjning av avgifterna med en tiondels procent kan nå balans under 1982 och 1986 vända fondunderskottet till ett överskott. Därefter skall man kunna återgå till den tidigare uttagsprocenten. Vi har räknat något på detta och föreslår en temporär höjning av avgiften med 0,15 %.

Alla data som redovisades av riksförsäkringsverket talade emot förslaget om en sänkt kompensationsnivå. Regeringen trodde att en besparing på 150 milj. kr. fanns att hämta. Man betonade dock att kostnadsförändringarna var svårbedömbara. Regeringen angav inte heller vid vilken tidpunkt som dessa besparingar skulle kunna göras.

Jag vill erinra om att besparingarna inte påverkar statsbudgeten, eftersom försäkringen i enlighet med riksdagens beslut fortfarande skall vara avgiftsfinansierad.

Kommer det då att bli någon besparing? Jag vill påstå motsatsen.

Antalet delpensionärer har ökat på ett sätt som för alla utom för regeringen ter sig helt självklart med tanke på de försämrade förmånerna.

I november 1980 var antalet delpensionärer 60 790. I december 1980 var antalet delpensionärer 67 829 och den sista februari 1981 drygt 69 000.

Detta innebär att prognosen från riksförsäkringsverket beträffande utgifterna för delpensioneringen vida understeg det faktiska utfallet för 1980, som blev 1 239 milj. kr. Prognosen beträffande utgifterna för 1981 är 1 575 milj. kr., dvs. en ökning av kostnaderna från 1980 till 1981 med 330 milj. kr. Det är uppenbart att den i proposition 1980/81:20 beräknade besparingen på 150 milj. kr. bör glömmas. Förslaget var förhastat.

Herr talman! I proposition 1980/81:20 gör socialministern en bedömning beträffande antalet delpensionärer: "Det synes emellertid rimligt att anta att den hittillsvarande ökningen av antalet delpensionärer kommer att bromsas upp. Antalet delpensionärer i slutet av 1980 kan uppskattas till omkring 60 000." Ja, verkligheten blev en annan. Det faktiska antalet delpensionärer som var berättigade till en kompensation på 65 % var per den sista december 68 000.

Vad ansåg då socialministern hösten 1980 beträffande en nödvändig justering av avgifterna till delpensioneringen?

Herr talman! Låt mig citera ur proposition 1980/81:20, bil. 4:

"Jag anser inte att det f. n. finns anledning att justera avgiften till delpensioneringen som en följd av den ändring av förmånsnivån som jag här har föreslagit. Jag vill här hänvisa dels till det betydande underskottet i delpensionsfonden som successivt skall täckas av influtna avgifter, dels till ovissheten om hur antalet delpensionstagare och därmed kostnaderna kommer att utvecklas under de närmaste åren."

En felaktig prognos bör leda till en omprövning av slutsatsen beträffande behovet av att justera avgiften till delpensioneringen. Nu krävs handling. Ingenting gjordes under åren 1978 och 1979 trots att underskottet i fonden

Nr 104

Torsdagen den
26 mars 1981

---

*Delpensionsför-
säkringen*

Torsdagen den
26 mars 1981

*Delpensionsför-
säkringen*

ökade och trots att man uppmärksammats på att så skedde.

Socialministern hänvisar själv till det betydande underskottet i delpensionsfonden. Mot bakgrund av den utveckling som skett och mot bakgrund av de faktiska kostnaderna bör omedelbara åtgärder vidtagas. Om så inte sker, tyder det på uppgivenhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation av Sven Aspling m. fl. som är fogad vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 19.

Anf. 57 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Den borgerliga regeringens politik präglas av snabba initiativ till förändringar. Enligt löpande-band-principen håller regeringen nu på att rasera hela det sociala trygghetssystem som i relativt stor enighet byggts upp under en lång följd av år. Ibland hinner reformerna knappast slå igenom förrän den borgerliga regeringen kommer med färdiga förslag om försäkringar. Det gäller inte minst den fråga vi nu behandlar, delpensionen, där de borgerliga partierna helt ändrat uppfattning sedan reformen infördes så sent som den 1 juli 1976.

Detta är lätt att konstatera, om man går tillbaka och läser de borgerliga motioner som väcktes i anslutning till proposition 1975:97 där bl. a. förslag om delpension ingick, eller om man tar del av de reservationer från samma håll som fogades till utskottsbetänkandet och där särskilt moderaterna ville ha en vidgning av förmångstagarkretsen inom delpensioneringen och slopa kravet på ett fastställt timantal för deltidsarbete.

Vid debatten framfördes från moderaterna att det fanns skönhetsfläckar i systemet som borde rättas till. Bl. a. gällde detta kravet på deltidsarbete, och frågan ställdes: Varför skall man ha kvar kravet på deltidsarbete? Detta ifrågasattes med hänsyn till att avgiften för hela delpensionen var betald. Man tyckte inte att myndigheterna hade med detta att göra, om någon ville trappa ner arbetet och begära att få delpension utan att överhuvudtaget arbeta.

En annan skönhetsfläck var enligt moderaterna kravet på tio års ATP-grundande inkomst som anställd efter 45 års ålder för att få delpension. Det var den borgerliga uppfattningen 1975.

Under de gångna åren sedan 1976 har ju möjlighet funnits för de borgerliga i regeringsställning att sudda ut de skönhetsfläckar som påtalades vid delpensionens införande. I stället har den borgerliga regeringen nu gjort en enda stor skönhetsplump genom sitt angrepp på reformen, med förslag att sänka pensionsnivån från 65 till 50 % för de förvärvsarbetande.

Nu var det slut på omsorgen om dem som haft tunga, monotona och ofta relativt dåligt betalda arbeten, som borde kunna gå i pension något tidigare än andra utan att lida ekonomiskt avbräck. Men så hette det i reservationer och särskilda yttranden 1975.

Det är alldeles riktigt att det är dessa grupper som drabbas. Det är de nämnda grupperna med tunga, monotona arbeten som drabbas, och det är också de som slits ut i förtid. Men dubbelt drabbas de lägst avlönade, som inte tillgodogörs någon skattereduktion vid en delpensionering. Den borgerliga

regeringens skattepolitik innebär ju att de lägst avlönade får höjda skatter, medan de högavlönade får ganska kraftiga skattesänkningar. Då skattesänkningen är progressiv är det de högst avlönade som får den största förmånen skattemässigt.

I andra sammanhang krävs att en verksamhet fungerar under en längre tidsperiod, för att man skall kunna göra en tillförlitlig utvärdering. Men när det gäller delpensionsreformen har den borgerliga regeringen alldeles för snabbt dragit slutsatsen att här finns pengar att spara – en slutsats som är dåligt ekonomiskt underbyggd. Resultatet torde nämligen bli att det man sparar in genom att sänka pensionsnivån från 65 till 50 % får i stället betalas i ökat antal förtidspensionerade och i ökade sjukbidrag. Vad man tar in på gungorna kommer man alltså att förlora på karusellen.

Och de som drabbas är som vanligt de ekonomiskt sämst ställda i samhället och de som mest har behov av en nedtrappning av arbetstiden. Men detta är ju ett led i den borgerliga regeringens hela ekonomiska politik, som fördelningsmässigt är en omfördelning från de fattiga till de rika, trots att regeringspartierna i alla sammanhang säger sig slå vakt om de ekonomiskt svaga i samhället.

Vad regeringen omedelbart uppnådde med sitt s. k. sparförslag var att många anställda, som inte tänkt ta delpension eller tänkt ta den senare, skyndade sig att begära delpension innan reglerna för sänkning av pensionsnivån trädde i kraft. Det visar redovisade siffror. I utskottsbetänkandet erkänns också att det syns rimligt anta att den hittillsvarande ökningen av delpensionärer kommer att bromsas upp genom att förmånen försämrats.

Varika grupper är det då som tvingas avstå från delpension? Jo, det är just de som regeringen säger sig värna om – de löntagare som redan med ett heldagsjobb inkomstmässigt befinner sig på en nivå motsvarande existensminimum och som inte har råd att avstå från en enda krona i arbetsinkomst. Vidare har det skapats två olika ersättningsnivåer, beroende på när delpensionen utfaller. Det är ett i högsta grad orättvist system.

Vänsterpartiet kommunisterna finner det angeläget att slå vakt om den ursprungliga målsättningen, som fanns när reformen genomfördes, nämligen att alla skulle kunna utnyttja den. Eftersom reformen förutsatte en avgiftsfinansiering finns heller ingen motivering för en försämring av den målsättningen.

Herr talman! Det kanske är en from förhoppning, men det borde i den här kammaren finnas någon representant för den borgerliga gruppen som påstår sig företräda löntagarna och som då vill låta förnuftet råda och inte medverka till att omöjliggöra för vissa löntagare att utnyttja delpensionssystemet och trappa ned sin arbetstid.

Med det anförda yrkar jag bifall till den socialdemokratiska reservationen som finns till detta betänkande och som innebär ett bifall till vpk-motionen.

Torsdagen den
26 mars 1981

*Delpensionsför-
säkringen*

Anf. 58 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 19 behandlar dels motion 298 av Sven Aspling m. fl., dels motion 924 av Lars Werner m. fl. gällande delpensionsförsäkringen.

I motionen av Sven Aspling yrkas att delpensionsnivån skall fastställas till 65 % fr. o. m. den 1 juli 1981 och att de anställda som fått delpension första halvåret 1981 skall få sin pensionsnivå höjd till den förutvarande nivån, dvs. 65 %. På den punkten sammanfaller yrkandena i den socialdemokratiska motionen och vänsterpartiet kommunisternas motion, vilket också Karin Nordlander påpekat.

Utskottets majoritet har avstyrkt dessa motionsyrkanden med hänvisning till det riksdagsbeslut som nyligen har fattats. Utskottets majoritet vidhåller den uppfattning som kom till uttryck i propositionen och riksdagsbeslutet i december 1980, nämligen att det var nödvändigt att något sänka förmånsnivån inom delpensionsförsäkringen dels med hänsyn till kostnaderna, dels med hänsyn till rådande ekonomiska läge. Jag vill verkligen slå fast att den som har behov av att något minska sin arbetsinsats allttjämt har ett starkt ekonomiskt stöd i delpensioneringen.

Den socialdemokratiska motionen kräver också vissa restriktioner i fråga om delpension för egenföretagare. Endast den som är ansluten till ATP-systemet skall kunna få delpension, säger man, och egenföretagares och uppdragstagares genomsnittliga förvärvsinkomst skall beräknas på pensionspoängen för de fem åren före arbetstidsminskningen. Avgiften från dessa kategorier skall tillföras en särskild fond, varur kostnaderna skall betalas. – Det är alltså yrkanden som socialdemokraterna hela tiden har hållit fast vid. Utskottets majoritet vidhåller även i denna fråga sin tidigare uppfattning och yrkar således avslag på motionen.

I den socialdemokratiska motionen föreslås också en höjning av avgiften till delpensionsförsäkringen med 0.15 %. Eftersom utskottsmajoriteten avstyrker förslaget om en höjning av kompensationsnivån inom delpensioneringen och utskottsmajoriteten anser det för tidigt att dra några säkra slutsatser om effekterna av basbeloppssänkningen och sänkningen av kompensationsnivån, avstyrks också detta förslag.

Jag vill säga till Doris Håvik att den ökning av antalet ansökningar som skedde i december 1980 var väntad – även om naturligtvis prognoserna kan ha slagit något fel. Vi har båda sysslat med den här typen av försäkringar, och vi vet att när en ny försäkring träder i kraft så görs genast ett stort antal nyansökningar. Jag tror att det är för tidigt att i dagens läge dra några som helst slutsatser av det som hittills skett. Förmodligen blir det en stabilisering och kanske också en tillbakagång av antalet ansökningar.

Jag är övertygad om att regeringen kommer att följa dessa frågor med uppmärksamhet.

Med hänvisning till det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Torsdagen den
26 mars 1981

---

*Delpensionsför-
säkningen*

Anf. 59 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! I slutet av sitt anförande sade utskottets talesman att regeringen kommer att följa de här frågorna med uppmärksamhet och se vilket utfall sänkningen av kompensationsnivån får.

Regeringen hade givit riksförsäkringsverket i uppdrag att följa delpensioneringen, som trädde i kraft 1977, och undersöka vilket utfall den fick. Dagen innan regeringen lade proposition 1980/81:20 på bordet fick regeringen den beställda rapporten, som klart visade att utfallet av delpensioneringen överensstämde med prognosen i den proposition som låg till grund för delpensioneringen. Trots detta genomförde man en sänkning av kompensationsnivån. Man hade alltså inte avvaktat resultatet av undersökningen. Vad är det som ger några garantier för att en uppföljning nu, efter en förhastad sänkning, kommer att leda till att regeringen intar en annan ståndpunkt i frågan?

Gullan Lindblad säger också att det var nödvändigt att sänka kompensationsnivån på grund av det ekonomiska läget. Man beräknade i propositionen – det var inte underbyggt och inte på något sätt klart redovisat ekonomiskt utan mycket diffust – att sänkningen skulle medföra en kostnadsbesparing på 150 milj. kr. Den tidpunkt vid vilken denna besparing beräknades ha gjorts finns inte angiven.

Nu ser vi klart att utfallet blev ett betydligt större antal ansökningar än normalt. Kostnaderna för 1981 beräknas med 330 milj. kr. överstiga de faktiska kostnaderna för 1980. Då undrar jag: Var finns de 150 sparade miljonerna?

Dessutom är det uppenbart att, som jag sade i mitt tidigare anförande, alla utom regeringen var på det klara med att förslaget skulle medföra en höjning av antalet ansökningar. Man bedömde att antalet ansökningar skulle bli 60 000, och det blev 68 000. Det kan tyckas vara en liten skillnad, men det är det inte mot bakgrund av att 60 000 utgör ungefär en fjärdedel av de åldersgrupper som kan få delpension. Med hänsyn till det är ytterligare 8 000 en mycket stor grupp, och den har en kompensationsnivå på 65 %.

Karin Nordlander påpekade så riktigt att människor, beroende på detta ogenomtänkta och förhastade förslag, sökte delpension från en tidpunkt som de egentligen inte hade tänkt sig och med en nedskärning av arbetsnivån som nu är ganska liten men som senare kan ökas. Då får man behålla de 65 procenten under fem år, Gullan Lindblad.

Prognosen var alltså felaktig. Att man sedan inte drar slutsatserna av att fonderna behöver tillföras ytterligare medel är att beklaga. Det är snarast halsstarrigt med tanke på att man sedan 1977 vetat att fonderna behöver fyllas på och med tanke på att underskottet på fonderna på 1990-talet kan beräknas uppgå till 2 miljarder, om man inte gör någonting. Fortfarande gäller riksdagsbeslutet att pensionerna skall finansieras via arbetsgivaravgifter. Hur länge skall det gälla?

Anf. 60 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Det är svårt att lita på de borgerligas löften om uppföljning av utfallet med den varannandagspolitik som de bedriver. Man måste ställa frågan varför förslagen ekonomiskt alltid skall drabba dem som har det sämsta ekonomiska utgångsläget.

Delpensioneringen var ingen lyxreform med en kompensationsnivå på 65 %. Men det var en reform som av löntagarna upplevdes som positiv, då den gav dem möjligheter att på deltid fortsätta ett jobb fram till folkpensioneringen utan alltför stora ekonomiska uppoffringar. Detta gällde inte minst dem som hade ett långt och strävsamt arbetsliv bakom sig.

Delpensionen har heller inte utnyttjats i större utsträckning än vad som fanns med i beräkningarna när den genomfördes. Den ökning som nu skedde under december månad är, som Doris Håvik sagt, ganska kraftig i förhållande till det totala antalet ansökningar.

Försämringen av delpensionen kommer ofelbart att leda till en ökad förtidspensionering, och det är ju en sämre lösning, både från social och från samhällsekonomisk synpunkt. Slutresultatet blir ökade utgifter. Kostnaderna blir på det sättet betydligt högre än om vi återför kompensationsnivån till 65 %. Besparingen vänds i ett underskott, och det är dålig ekonomisk politik, som vpk inte vill ställa upp på.

Anf. 61 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Låt mig konstatera att Doris Håvik och Karin Nordlander verkligen har funnit varandra i den här debatten i en djup misstro mot sittande regering. Jag kan väl inte fränta er rätten att hysa misstro till den regering som jag dock tror betydligt mera om än vad damerna gör.

Det är väl alldeles givet att regeringen kommer att följa de här frågorna med uppmärksamhet, liksom socialförsäkringsutskottet och övriga som ansvarar för försäkringssystemet. Vi behöver inte kasta yxan i sjön i dag och måla en viss potentat på väggen. Låt oss avvakta och se vilket utfall det kommer att bli.

Världen går inte under i dag, det vill jag säga till både Doris Håvik och Karin Nordlander. Att vi inte har samma uppfattning vad gäller pensionsnivån har vi konstaterat förut, men vi är också eniga om att lagt kort ligger.

Anf. 62 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Jag kan dela Gullan Lindblads uppfattning på ett område: Jag tror inte heller att världen slutar efter denna debatt. Men människor börjar mer och mer hysa oro för hur denna värld kommer att se ut.

Statliga och kommunala delpensionärer är garanterade 65 %. Den omständigheten att man nu i lag har sänkt nivån till 50 % innebär att staten och kommunerna får gå in och betala mellanskillnaden på 15 % till sina delpensionärer. Borde man inte se detta samhällsekonomiskt? Det är just det man inte gör.

Låt mig också peka på en vetenskaplig rapport, grundad på ett

forskningsarbete som gäller delpensionärernas yrkesaktivitet. Den visar att delpensionärerna i väsentlig grad är verksamma inom tillverkningsindustrin – det är alltså den gruppen det egentligen gäller. Det är också värt att notera vad rapporten säger om hälsotillståndet, nämligen att delpension fungerar på ett förebyggande sätt. Och det sägs vidare: "I ett längre perspektiv kan tänkas en mer problemfri ålderdom med bättre hälsa och därmed bättre möjligheter till en meningsfull tillvaro som ålderspensionär."

Skulle det inte vara bra om man hade kunnat erbjuda de möjligheterna på den nivå som ursprungligen fastställts? Tycker Gullan Lindblad att det är stötande med 65 % kompensationsnivå inom delpensioneringen men inte inom någon annan pensioneringsform? Just denna pensionsform, som hade varat från 1977, var man beredd att kasta sig över, kortsiktigt och ogenomtänkt.

Låt mig till slut få fråga: Det låter litet oroväckande att regeringen skall följa den här frågan med största uppmärksamhet. Kommer det att innebära ytterligare nedtrappningar när vi får se ett förslag på riksdagens bord nästa gång?

Anf. 63 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag behöver inte upprepa vad Doris Håvik här har sagt. Jag vill bara tillägga att den borgerliga regeringen måste dömas efter sina gärningar, och där finns det ju tillräckligt med svikna löften att peka på.

Anf. 64 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Människorna är oroliga för hur det kommer att bli, sade Doris Håvik bl. a. Jag tror att människor, åtminstone utanför den här kammaren, i hög grad är på det klara med att det behöver vidtas åtskilliga åtgärder för att komma till rätta med Sveriges ekonomi. Jag tror att även delpensionärerna hyser den uppfattningen.

Vi är alla helt överens om att vi skall slå vakt om de grupper som har det sämst. I det här fallet gäller det de äldre och de arbetströtta. Men jag anser inte, och utskottets majoritet anser inte, att det förhållandet att vi har sänkt kompensationsnivån inom delpensioneringen innebär en social nedrustning på något sätt. Fortfarande handlar det om en god kompensationsnivå inom socialförsäkringen.

Anf. 65 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Det är ganska märkligt att man ständigt upprepar att man skall slå vakt om de svaga i samhället när man gör precis tvärtom. Vad hela den här politiken går ut på är ju att det just är de svaga som hela tiden drabbas. Det hjälper inte att man ständigt upprepar att man skall slå vakt om dem när man gör tvärtom.

Anf. 66 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag begär inte att Karin Nordlander skall ha något begrepp om nödvändigheten av ekonomiska besparingar.

Torsdagen den
26 mars 1981

---

*Delpensionsför-
säkringen*

Anf. 67 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Man kanske ändå kunde begära att Gullan Lindblad inte bara skulle tro att människor uppfattar detta som en icke väsentlig nedskärning. Det räcker inte att sitta i slutna rum och tro. Man måste nog träffa människorna för att uppleva deras verklighet och lyssna på deras bekymmer och deras oro.

Det går inte heller att stå här, vare sig man är socialminister eller företrädare för socialförsäkringsutskottet, och lägga fram förslag om nedskärningar och samtidigt försöka konststycket att från riksdagens talarstol få dem att framstå som reformer. Det konststycket är genomskådat.

Jag trodde verkligen, Gullan Lindblad, att utskottets talesman skulle ha mer i sak att säga i denna viktiga fråga än vad som skett. Protokollet kommer att bli avslöjande.

Anf. 68 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Låt oss slå fast att vi har olika uppfattningar, som har redovisats i utskottsbetänkandet.

Jag befinner mig i samma verklighet som Doris Håvik när jag inte är i denna kammare, och av rapporter från en försäkringskassa vet jag att delpensionärerna fortfarande anser sig ha en god kompensation.

Anf. 69 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Det är väl bara att kort och gott konstatera att vi har olika syn på människor och deras berättigade behov när det gäller socialförsäkringar.

Vid votering genom rösträkning avgavs 139 röster för utskottets hemställan och 139 röster för reservationen av Sven Aspling m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Kammaren beslöt med 140 röster att ärendet skulle avgöras omedelbart genom lottning. 138 röster avgavs för att ärendet skulle återförvisas till utskottet. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Sedan tredje vice talmannen lagt ned en ja-sedel och en nej-sedel i rösturnan drog Göthe Knutson (m) ja-sedeln. Kammaren hade alltså fattat beslut i enlighet med ja-propositionen och bifallit utskottets hemställan.

10 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

11 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1980/81:163 om fortsatt valutareglering

1980/81:174 om vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

12 § Återkallelse av motion

Anf. 70 TREDJE VICE TALMANNEN:

I skrivelse den 26 mars 1981 har Erik Wörnberg m. fl. återkallat den av dem väckta motionen 1980/81:1861 om höjning av skogsvårdsavgiften.

Jag har därför avskrivit denna motion.

Skrivelsen lades till handlingarna.

13 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1980/81:2099 av *Roland Sundgren* och *Olle Göransson*

med anledning av proposition 1980/81:117 om utbildning för uppdrag i u-land
m. m.

1980/81:2100 av *Jens Eriksson* och *Wiggo Komstedt*

1980/81:2101 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:141 om ökade exportfrämjande
åtgärder

14 § Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till
kammarkansliet

den 25 mars

1980/81:122 av *Eivor Marklund* (vpk) till statsministern om planerna på
uranbrytning i Arjeplog:

LKAB har efter genomförd provbrytning i Pleutajokk gått till regeringen med ansökan om att få starta verklig brytning av ca 450 ton uran per år. Det beräknas att tillgångarna då skulle räcka i 15–20 år. Ende tänkbare köpare är Svensk Kärnbränsleförsörjning AB (SKBF), eftersom den låga uranhalten i Pleutajokk kommer att ge ett pris som ligger långt över det som gäller på världsmarknaden. Denna prisrelation kommer att gälla åtminstone fram till sekelskiftet enligt alla bedömningar, dvs. så länge brytningen i Pleutajokk beräknas pågå. SKBF har dessutom nu begärt kompletterande borrhningar av LKAB, eftersom man inte anser sig ha fått tillräckliga garantier för fyndighetens storlek och lokalisering.

Uranbrytning är en verksamhet som möts med allt större motstånd överallt där den förekommer på grund av de risker och allvarliga miljöpåverknings
den medför. Protesterna kommer från fackföreningar, lokala opinioner och
lokala och nationella myndigheter. I Canada, som är en av de stora
uranproducenterna i världen, har regeringen förbjudit all prospektering och

Nr 104

Torsdagen den
26 mars 1981

---

*Återkallelse av
motion*

*Anmälan av inter-
pellationer*

Torsdagen den
26 mars 1981

Anmälan av interpellationer

brytning av uranmalm i delstaten British Columbia under de närmaste sju åren. Skälet är framför allt hälsorisker, främst för gruvarbetarna men också för de kringboende. Också på andra platser där uran har brutits en längre tid har allvarliga hälso- och miljöeffekter uppstått.

LKAB säger sig nu kunna garantera att brytningen i Pleutajokk inte skall få några sådana effekter vare sig för arbetarna eller för miljön och befolkningen i Arjeplog. Det som i efterhand framkommit om bolagets handläggning och redovisning av provbrytningen ger emellertid anledning till stort tvivel om de lämnade uppgifternas trovärdighet. Obekväma och avslöjande fakta har förtigits, provbrytningen har genomförts på ett sätt som inte garanterar att brytning i stor skala kan utföras utan skadeverkningar, och redan avfallet från provbrytningen betraktas av flera geologer och andra experter som en föroreningsrisk. LKAB har inte på ett trovärdigt sätt kunnat bemöta den kritik som riktats mot bolaget.

Folkomröstningsresultatet och det därpå följande riksdagsbeslutet våren 1980 fastslår att högst tolv reaktorer skall komma till användning i Sverige och att *all* kärnkraft skall vara avvecklad i landet år 2010. Det är lätt att räkna ut bränslebehovet för de svenska reaktorerna, och det har också gjorts och redovisats – senast i regeringens energiproposition för några veckor sedan. *Tillgången på uran i världen är sådan att Sverige inte har några som helst svårigheter att skaffa vad som behövs till vårt begränsade program.* Det kan också göras till ett pris som understiger allt vad LKAB kan erbjuda från fyndigheten i Pleutajokk. Det är fullt möjligt att redan nu köpa in allt bränsle som behövs för det svenska programmet och lagra det här hemma.

Mot bakgrund av vad jag här framfört är det en gåta att så mycket pengar och arbete satsas på att få till stånd en uranbrytning i Pleutajokk. Det finns inga rationella skäl, vare sig ekonomiska eller andra, för att Sverige skall ta upp en egen brytning av uran.

Jag vill därför fråga statsministern:

1. Hur bedömer regeringen pris och tillgång på uran på världsmarknaden för den period som de svenska reaktorerna skall vara i drift?
2. Hur bedömer regeringen riskerna vid uranbrytning med ledning av de internationella erfarenheter som nu redovisas i allt snabbare takt?
3. Avser regeringen att vidta några åtgärder med anledning av de uppenbara felaktigheter och den felinformation som LKAB:s provborrningar i Pleutajokk givit upphov till?
4. Varför drivs prospektering och krav på brytning av uran med sådan intensitet här i landet, när det inte finns några rationella skäl för en sådan verksamhet?

den 26 mars

Nr 104

Torsdagen den
26 mars 1981

1980/81:123 av *Jens Eriksson* (m) till bostadsministern om reglerna för beräkning av bostadsbidrag, m. m.:

För att erhålla statliga och kommunala bostadsbidrag måste man i början av året göra en beräkning av det kommande årets inkomster. Reglerna innebär att om inkomsterna med ett visst belopp överstiger de beräknade föreligger skyldighet att under året anmäla detta och i förekommande fall återbetala det belopp man erhållit för mycket. Det har vid granskning visat sig att många inte anmält ökade inkomster och därigenom gjort sig skyldiga till bedrägeri. I vissa fall har det lett till åtal.

Det kan vara svårt att beräkna sin inkomst. Inkomsterna kan variera från ett år till ett annat, och det är lätt gjort att glömma bort att skyldighet att anmäla ändrade inkomster föreligger. Att beräkna kommande års inkomster är synnerligen svårt för många småföretagare, såsom jordbrukare, fiskare och liknande, för vilka både inkomsterna och utgifterna kan variera kraftigt och ofta styras av omständigheter varöver man inte råder.

Det föreligger återbetalningsskyldighet om inkomsterna ökar, men enligt vad som upplysts om finns ingen möjlighet att retroaktivt få ut berättigat bidrag om inkomsterna understiger de beräknade. Detta är en stor brist och måste vara ett fel i systemet, liksom det är fel att vissa människor kan tillskansa sig för höga bostadsbidrag.

Det finns en möjlighet att enkelt komma till rätta med båda dessa problem. Låt medborgarnas uppgifter till försäkringskassan om beräknad inkomst ligga till grund för beräkningen av ett preliminärt bostadsbidrag. Genom en slutlig prövning av bostadsbidraget i samband med den årliga inkomsttaxeringen skulle de lämnade uppgifterna kunna kontrolleras och en rättvisare bedömning av reglerna kunna ske. Ett för högt utbetalt bidrag skulle påföras skattsedeln som restskatt, medan för lågt utbetalt bidrag skulle ge återbäring.

I anledning av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till bostadsministern få ställa följande frågor:

1. Är bostadsministern beredd att låta de till försäkringskassan lämnade uppgifterna om beräknad inkomst ligga till grund för beräkning av bostadsbidragen?

2. Delar bostadsministern min uppfattning att en slutlig avräkning av bidraget bör ske i samband med fastställandet av slutskattsedeln?

1980/81:124 av *Olle Wästberg* i Stockholm (fp) till statsrådet *Karin Andersson* om behandlingen av kristna flyktingar från Turkiet:

De första syrianska kristna (assyriska) flyktingarna kom till Sverige 1976. Sverige hörsammade då en vädjan från Kyrkornas världsråd och FN:s flyktingkommissarie om att ta emot en grupp på 200 assyrier från krigets Libanon.

I dag sänds människor ur samma folkgrupp och med samma bakgrund

---

Anmälan av interpellationer

tillbaka till krigets Libanon. Sveriges attityd mot de syrianska kristna flyktingarna har drastiskt skärpts.

Den 12 november 1976 fattade den svenska regeringen två unika beslut. Regeringen beslöt att samtliga kristna från Turkiet var att betrakta som s. k. B-flyktingar. Detta innebär att den svenska regeringen bedömde läget i Turkiet sådant att de kristna var så utsatta att de normalt skulle beviljas fristad i Sverige. Denna uppfattning är fortfarande regeringens. Samtidigt fattade regeringen det andra beslutet: Av "särskilda skäl" skulle B-flyktingparagrafen inte tillämpas på kristna flyktingar från Turkiet efter den 12 november 1976.

Båda besluten var orimliga. Att betrakta hela den assyriska flyktinggruppen som B-flyktingar är en otillåten generalisering. Det finns bland de syrianska kristna också människor som inte utsatts för förföljelse eller har anledning att frukta förföljelse. Det finns i gruppen människor som har klara A-flyktingskäl, dvs. som är direkt förföljda för sin tros eller politiska uppfattnings skull.

Beslutet att tillämpa de särskilda skälen innebär att den assyriska/syrianska folkgruppen behandlas annorlunda än alla andra flyktinggrupper. De utsätts för en negativ särbehandling, som både skadat gruppens relationer till svenskarna och orsakat svåra personliga tragedier.

I praktiken har särbehandlingen lett till bristande rättssäkerhet för syrianska kristna flyktingar. Deras fall har blivit behandlade summariskt och i former som gjort att de inte fått juridiskt biträde eller rätt att överklaga.

Nyligen protesterade 20 läkare mot regeringens – som man skrev – "brutala flyktingpolitik" gentemot assyrier/syrianer och främst mot att läkarintyg om svårt psykiskt lidande direkt nonchalrades av regeringen och invandrarmyndigheten.

Särbehandlingen omfattar enligt regeringsbeslutet endast kristna flyktingar från Turkiet. I praktiken tycks det dock som om liknande bedömningar görs också för assyrier/syrianer från Syrien och Libanon. Någon annan förklaring finns inte till att kristna flyktingar nu sänds tillbaka till krigsskådeplatsen i Libanon.

Läget i Turkiet har ytterligare förvärrats sedan regeringen fattade sitt särbehandlingsbeslut i november 1976. I stora delar av östra Turkiet har nu kristna kyrkor, kloster och skolor helt övergivits. Den kristna befolkningen har snabbt decimerats.

De syrianska kristna tvingas ha sin religionstillhörighet inskriven i identitetshandlingarna. De får inte inneha offentlig tjänst. De får inte ge sina barn undervisning i det egna språket och i den egna kulturen. I östra Turkiet utsätts syrianska kristna för svåra förföljelser som den turkiska regeringen inte på något sätt ingriper mot.

Efter militärkuppen i Turkiet i september förra året har en ny lagstiftning införts som innebär att den som söker politisk asyl i ett annat land – vilket de flesta av de assyrier som avvisas vid Sveriges gräns gör – kan dömas till hårda fängelsestraff.

Invandrarministern har vid flera tillfällen på sistone uttryckt olust inför särbehandlingen av assyrier/syrianer. Det är en fullt begriplig olust.

Vid en frågedebatt i riksdagen den 16 februari i år medgav invandrarministern "att diskriminering av gruppen kristna från Turkiet förekommer". Om ett svenskt statsråd medger att vårt land öppet diskriminerar en viss flyktinggrupp – i detta fall syrianska kristna – förefaller det rimligt att anta att regeringen avser att se till att diskrimineringen upphör.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga statsrådet Karin Andersson:

När avser regeringen att upphöra med diskrimineringen av kristna flyktingar från Turkiet?

15 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 26 mars

1980/81:343 av *Per Olof Håkansson* (s) till statsrådet Georg Danell om villkorlig fastställelse av stadsplan:

Vid fastställelse av stadsplaner förekommer att länsstyrelsen under rubriken "länsstyrelsens beslut" anger:

1. "länsstyrelsens beslut grundar sig på förutsättningen att stadsplanebestämmelserna revideras"
2. "länsstyrelsen förutsätter – – – att byggnadsnämnden i samband med byggnadslovsprövningen bevakar att de bullerdämpande åtgärder som redovisats i ärendet utförs och att ny bebyggelse anpassas till den befintliga, kulturhistoriskt värdefulla miljön",
3. "länsstyrelsen förutsätter att området kommer att bebyggas enligt den till plankartan fogade illustrationsplanen med hänsynstagande till omgivande miljö".

Villkorliga fastställelser av den typ som angetts kan ge upphov till osäkerhet om beslutens innehåll, och tolkningssvårigheter kan förutses. Jag vill därför fråga statsrådet:

Vill statsrådet medverka till att stadsplaner inte fastställs med villkor och förutsättningar som kan medföra osäkerhet om innebörden av fastställelsebeslutet?

1980/81:344 av *Oskar Lindkvist* (s) till handelsministern om etableringskontroll för spelhallar m. m.:

Riksdagen har nyligen bifallit ett förslag i ett betänkande från näringsutskottet beträffande kontroll av spelhallar och diskotek. Beslutet innebär att riksdagen uttalat som sin mening att regeringen skyndsamt skall lägga fram ett lagförslag rörande spelhallar och andra kommersiella miljöer som är olämpliga för ungdom.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

När avser regeringen att lägga fram ett lagförslag i enlighet med riksdagsbeslutet som kommer att innebära en uttrycklig vetorätt eller etableringskontroll för kommunerna beträffande kommersiella och olämpliga ungdomsmiljöer inom fritids- och nöjessektorn?

1980/81:345 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till utrikesministern om regerings-åtgärder med anledning av de politiska förhållandena i Mellanamerika:

I Costa Rica har ledare för den Demokratiska fronten mot repression (FDCR) i Guatemala arresterats, anklagade för subversiv verksamhet. De arresterade är Miguel Angel Albizures, en av ledarna för Arbetarnas centralorganisation (CNT), och Israel Marquez, f. d. facklig ledare på Coca-Colas fabriker i Guatemala City. Båda två ingick i den delegation som för en tid sedan besökte Sverige och träffade representanter för regeringen och olika svenska organisationer.

Det inträffade är ett bevis för det ökade förtrycket i Mellanamerika efter president Reagans tillträde. Regeringen i Costa Rica intar nu en alltmer hårdnande attityd mot politiska flyktingar från Guatemala och El Salvador. Också den tidigare positiva inställningen till kampen i Nicaragua har förändrats i negativ riktning.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Tänker regeringen till presidenten i Costa Rica framföra den kritik som majoriteten av svenska folket riktar mot utvecklingen i Mellanamerika?

1980/81:346 av *Bo Siegbahn* (m) till statsrådet Karin Andersson om invandrarpolitiken:

Sedan flera år tillbaka existerar en särskild invandrarkvot för flyktingar, som f. n. lär uppgå till omkring 1 200. Denna sägs särskilt vara avsedd för latinamerikanska flyktingar under det att jag kunnat konstatera att flyktingar från Europa, exempelvis Tjeckoslovakien, endast i ytterst begränsad omfattning kan få uppehållstillstånd inom denna kvot.

Med anledning av det anförda vill jag fråga statsrådet: Skulle det inte vara naturligare att politiska flyktingar från oss närliggande länder hade åtminstone lika stora möjligheter som andra att finna en fristad i Sverige?

1980/81:347 av *Bo Siegbahn* (m) till utrikesministern om regeringens syn på viss resolution av de s. k. alliansfria staterna:

Vid de s. k. alliansfria staternas möte nyligen i New Delhi antogs i sista stund en särskild resolutionspunkt enligt vilken konferensen krävde att deltagarstaterna vid möten inom FN och dess speciella organisationer icke skulle acceptera de israeliska ombudens fullmakter.

Jag vill med anledning härav fråga utrikesministern hur svenska regeringen ser på denna resolutionspunkt.

Torsdagen den
26 mars 1981

---

*Meddelande om
frågor*

1980/81:348 av *Bo Finnkvist* (s) till utrikesministern om vissa besparingar inom FOA:

Enligt direktiven i utrikesdepartementets budget skall FOA redovisa effekterna av en real minskning med 2 % per år under budgetåren 1982/83–1985/86.

FOA föreslår att nämnda besparing bl. a. skall avse den seismologiska multipelstationen i Hagfors. Denna stations synnerligen goda kapacitet är av avgörande betydelse för upptäckt av exempelvis kärnvapenprov med svaga laddningar. Den planerade automatiseringen innebär att en del sådana prov inte kommer att upptäckas i framtiden.

Avser statsrådet att låta besparingsåtgärderna drabba även denna internationellt viktiga kärnvapenprovsövervakande verksamhet?

1980/81:349 av *Hans Alsén* (s) till utbildningsministern om kostnadsansvaret för undersökningar av fornlämningar:

Kulturutskottet förordade i sitt betänkande 1979/80:12 att regeringen skulle låta företa en översyn av frågan om kostnadsansvaret för undersökningar m. m. av fornlämningar enligt 9 § fornminneslagen. Riksdagen, som följde utskottets förslag, har vid flera tillfällen under 1960- och 1970-talen behandlat frågan. Utskottets ställningstagande, som det kom till uttryck i nämnda betänkande, var föranlett av åtta motioner. Ingen av motionerna syftade till att minska skyddet för fornlämningarna, utan uttryckte önskemål om ändring av kostnadsansvaret, som det är reglerat enligt 9 § fornminneslagen. Motionärerna menade att kostnadsansvaret – helt eller delvis – borde övertas av staten. I den frågan tog utskottet ingen ställning, men fann likväl skäl att förorda en översyn av gällande lagstiftning. Med hänsyn till att en sådan översyn enligt min mening är synnerligen motiverad och önskvärd finner jag det beklagligt att regeringen ännu inte vidtagit några åtgärder i frågan.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga utbildningsministern:

Hur och när avser statsrådet att tillgodose riksdagens beslut om översyn av frågan om kostnadsansvaret för undersökningar m. m. av fornlämningar enligt 9 § fornminneslagen?

1980/81:350 av *Helge Hagberg* (s) till statsrådet Britt Mogård om anslaget till hemresor för elever i specialskola:

SÖ har meddelat specialskolorna att anslaget Specialskolan m. m.: Resor för elever jämte ledsagare enligt budgetdepartementets direktiv inte får överskridas. SÖ har också tryckt på att specialskolorna skall av andra anslag täcka uppkomna överskridanden.

Beslutet bedöms av berörda som helt orealistiskt av flera skäl: Anslaget är ett förslagsanslag; resp. skolas styrelse har att själv besluta om omfattningen av elevernas resor; anslagsframställningarna är ett och ett halvt år gamla; om annan ordning skall gälla måste bestämmelserna arbetas om.

Nr 104

Torsdagen den
26 mars 1981

---

*Meddelande om
frågor*

Med anledning av ovanstående vill jag därför fråga skolministern:
Vill statsrådet klarlägga frågan om specialskolelevernas hemreseanslag, så
att inte möjligheterna till hemresor på sikt omöjliggörs?

16 § Kammaren åtskildes kl. 16.57.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert